МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва

Кафедра економіки

Допущено до захисту
“_____” _____ 2023 р.
Зав. кафедри, к.е.н., доцент
_____ **Осіпова А.А.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Виконала – студентка 2 курсу, групи 21 м-з-е
освітньої програми «Бізнес-економіка»
спеціальності 051 Економіка
Федченко Лілія Федорівна

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Смолій Людмила Василівна

Умань – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра економіки

Освітня програма «Бізнес-економіка»

Спеціальність 051 Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ **Р.П. Мудрак**
(підпис) (ініціали, прізвище)

«____»_____2022 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студентці Федченко Лілії Федорівні
(прізвище, ім'я, по-батькові студента)

1. Тема роботи «Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору України»
керівник роботи Смолій Людмила Василівна, к. е. н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом по університету від«02» грудня 2022 року № 01-06/196
2. Строк подання студентом роботи: 01.12.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: чинні нормативно-правові акти; статистичні дані Державної служби статистики України, офіційно опублікована статистична інформація Державної служби статистики України, Міністерства економіки, торгівлі і сільського господарства України, звітність сільськогосподарських підприємств Черкаської області, наукові розробки вітчизняних, зарубіжних вчених і фахівців-практиків з питань інвестиційного розвитку аграрного сектору економіки України, власні розрахунки авторки, Інтернет-ресурси.
4. Перелік питань, які потрібно розробити:
1. Наукові засади інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України.
2. Стан, тенденції розвитку та ефективність інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору.
3. Напрями підвищення рівня інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору.
5. Перелік графічного матеріалу: 6 рисунків, 15 таблиць, 3 додатки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 12 жовтня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	10.10.2022	
2.	Одержання індивідуального завдання	12.10.2022	
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	13.10.2022	
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт - інші заходи	15.12.2022 р. 30.04.2023 р. 30.05.2023 р.	
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	До початку II семестру	
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків	30.03.2023 р. 30.06.2023 р. 28.09.2023 р. 02.11.2023 р.	
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	29.11.2023	
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	01.12.2023	
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат	06.12.2023	
10.	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2023	
11.	Попередній захист роботи на кафедрі	11.12.2023	
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри	12.12.2023	
13.	Одержання рецензії	13.12.2023	
14.	Захист кваліфікаційної роботи	19.12.2023	

Студент _____ **Федченко Л.Ф.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Смолій Л.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ
на кваліфікаційну роботу
«Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору України»

студентки факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
Федченко Лілії Федорівни

Ефективне функціонування та розвиток національної економіки, окремих її секторів, а також численних суб'єктів, значною мірою обумовлені достатністю різноманітних ресурсів. Одними з найважливіших для розвитку сучасної економіки є інвестиційні ресурси. Вирішення проблеми забезпеченості інвестиційними ресурсами особливо актуальне для сучасної України та її аграрного сектору, який на сьогодні відіграє роль базової складової економіки держави та ключову роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку країни. Агросектор економіки України навіть у складних кризових умовах останнього десятиліття демонструє позитивну динаміку прибутку агропідприємств і сприятливі економічні перспективи зростання. Забезпеченість інвестиційними ресурсами виступає важливою передумовою таких значущих для розвитку аграрного сектору економіки процесів, як прискорене оновлення матеріально-технічної бази, широке залучення новітніх технологій, підготовка сучасних кваліфікованих працівників та розвиток людського капіталу, розширене відтворення агровиробництва, що, у свою чергу, зумовлює розвиток сільських територій та відповідний рівень добробуту аграріїв і населення сільської місцевості.

Обсяг кваліфікаційної роботи становить 61 сторінку основного тексту, включаючи 6 рисунків, 15 таблиць, 3 додатки. Список використаних джерел охоплює 60 найменувань.

Метою кваліфікаційної роботи є розроблення та обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо ефективного інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України.

В першому розділі обґрунтовано науково-теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України.

В другому розділі здійснено діагностику стану функціонування аграрного сектору економіки України та тенденцій його інвестиційного забезпечення; встановлено види, форми та структуру джерел фінансування інвестиційної діяльності в галузі; проведено економічну оцінку інвестиційного потенціалу аграрного сектору.

В третьому розділі розроблено пріоритетні напрями підвищення ефективності інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки.

Анотація

В кваліфікаційній роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади та науково-практичні рекомендації щодо покращення інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України.

Ключові слова: аграрний сектор, інвестиції, інвестиційне забезпечення, інвестиційний потенціал, стратегічні пріоритети.

Summary

The Master's qualification work substantiates theoretical and methodological principles and scientific and practical recommendations for improving investment support for the development of the agricultural sector of Ukraine.

Keywords: agricultural sector, investments, investment support, investment potential, strategic priorities.

ЗМІСТ

ВСТУП…… 7
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ…… 9
РОЗДІЛ 2. СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ…..…… 20
2.1. Діагностика стану функціонування аграрного сектору України... 20
2.2. Джерела формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору України……..…… 28
2.3. Економічна оцінка інвестиційного потенціалу аграрного сектору України……..…. 34
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ……..…… 48
ВИСНОВКИ……..……. 62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..…..... 66
ДОДАТКИ…….. 72

ВСТУП

Проблема інвестиційного забезпечення розвитку економіки України особливо актуальна в сучасних політичних та економічних умовах, що склались у країні. Дестабілізація політичної та економічної ситуації у країні призвела до скорочення сукупного інвестиційного потенціалу, особливо за рахунок зменшення іноземних інвестицій, що зумовило істотний спад інвестиційної діяльності в Україні, порушення пропорцій у функціональній, галузевій і регіональній структурі інвестицій. Інвестиційне забезпечення є найбільш важливою передумовою ефективного функціонування та розвитку аграрного сектору економіки, оскільки сприяє нарощуванню обсягів виробництва, зростанню результативності галузі і зміцненню продовольчої безпеки країни; створює передумови розвитку соціальної сфери та підвищення родючості ґрунтів. Незважаючи на вкрай складні умови господарювання, аграрний сектор, з одного боку, вирішує питання продовольчої безпеки держави, а з іншого боку, для забезпечення відтворювальних процесів у найближчій перспективі, – вимагає значних інвестиційних ресурсів, з огляду на що питання формування ефективного інвестиційного забезпечення аграрного сектору є важливими при формуванні стратегії подальшого його розвитку у площині повоєнного відтворення національного господарства.

Метою кваліфікаційної роботи є розроблення та обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо ефективного інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України.

Досягнення мети роботи обумовило необхідність постановки та вирішення таких завдань:

– уточнити сутність інвестиційного забезпечення аграрного сектору України;

– удосконалити класифікацію джерел формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору;

– здійснити аналіз стан та виявити тенденції розвитку інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки держави;

– оцінити інвестиційний потенціал аграрного сектору України;

– визначити пріоритетні напрями підвищення ефективності інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні засади формування інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України.

Об'єкт дослідження – процеси інвестиційного забезпечення аграрного сектору країни, регіону, підприємства.

Теоретичною і методологічною базою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених щодо інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору. У процесі обґрунтування теоретичних та практичних питань дослідження використовувалися наступні наукові методи: метод аналізу та синтезу, моделювання та формалізації – при дослідженні теоретичних засад інвестиційного розвитку; метод таксономії – при визначенні рівня формування компонент інвестиційного потенціалу аграрного сектору та сільськогосподарських підприємств Черкаської області; абстрактно-логічний метод – при формулюванні висновків за результатами проведеного дослідження. Достатньо широко представлені графічний та табличний методи для наочного відображення теоретичних, методичних та практичних засад роботи.

Інформаційну базу дослідження склали діючі нормативно-правові акти, офіційно опублікована статистична інформація Державної служби статистики України, Міністерства економіки, торгівлі і сільського господарства України, звітність сільськогосподарських підприємств Черкаської області, монографічні джерела та інші наукові розробки провідних вітчизняних, зарубіжних вчених і фахівців-практиків з питань інвестиційного розвитку економіки України та аграрного сектору зокрема, власні розрахунки авторки, Інтернет-ресурси.

Положення кваліфікаційної роботи викладено на 61 сторінках основного тексту, включаючи 6 рисунків, 15 таблиць, 3 додатки. Список використаних джерел налічує 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Досліджуючи інвестиційне забезпечення, насамперед, необхідно розкрити сутність поняття «інвестиції», що виступає базисом для розуміння процесів та складових забезпечення інвестиціями суб'єктів господарювання у сучасних економічних системах на різних рівнях їх функціонування (мікро- (підприємства); мезо- (регіони та галузі); макро- (країна), мега- (міжнародна та світова економіки). Сучасні наукові джерела містять значну кількість трактувань сутності інвестицій, при цьому вони часто характеризуються недостатньою чіткістю чи надмірною обмеженістю, суперечливим змістом. Зважаючи на це, необхідності потребує дослідження змістовного наповнення та компонентів цього поняття, що можна вважати початковою ланкою інвестиційного забезпечення діяльності підприємств.

Найбільш часто у сучасному трактуванні зустрічається розуміння інвестицій, як фінансових, матеріальних та інших цінностей, що вкладаються інвесторами в певні економічні об'єкти з метою отримання прибутку. Втім, існує багато інших думок щодо тлумачення даного поняття. Деякі з цих думок навіть суперечать одна одній (табл. 1.1).

На думку І. Кошкалди, Л. Гнатишин, О. Прокопишин інвестиції як джерело відтворення – це не тільки вкладення в розширення необоротних активів, а й витрати на поповнення та формування оборотних активів, якщо вони є агроінноваціями [1, С. 88].

Інші вітчизняні економісти розглядають інвестиції «як довгострокові вкладення капіталу у різні сфери та галузі економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону навколишнього природного середовища безпосередньо всередині країни, а також за її межами з метою розвитку виробництва,покращення добробуту громадян, одержання прибутку» [2, С. 99; 3].

Таблиця 1.1

Аналіз тлумачення поняття «інвестиції»

Автор	Тлумачення
Позиція «Вкладення»	
Бланк І. [4]	«…вкладання капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або неекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності»
Гребельник О. [5]	«…довгострокові вкладення капіталу у власній країні чи за кордоному підприємства різних галузей, підприємницькі та інноваційні проєкти, соціально-економічні програми»
Паливода К. [6]	«…будь-які грошові вкладення, здійснені заради отримання прибутку, довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку»
Скібіцький О. [7]	«…вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення»
Позиція «Витрати»	
Базілінська О. [8]	«…є частиною сукупних витрат, що складається з витрат на нові засоби виробництва, інвестиції в нове житло й приросту товарних запасів. Тобто інвестиції – це частина ВВП, не спожита в поточний період, що забезпечує приріст капіталу в економіці»
Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І. [9]	«…це процес створення нового капіталу, що вимагає витрат фінансових ресурсів і призводить до змін у запасах капіталу»; «…усі витрати, які безпосередньо сприяють зростанню загальної величини нагромадженого в економіці капіталу»
Костирко Р. [10]	«…сукупність витрат, реалізованих у вигляді довгострокових вкладень капіталу в реальні або фінансові об'єкти»
Савченко А. [11]	«…це витрати, які здійснюються економічними суб'єктами з метою нагромадження капіталу, що передбачає створення нового капіталу та відшкодування зношеного капіталу»
Позиція «Цінність»	
Закон України «Про інвестиційну діяльність» [12]	Це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект
Загородній А., Вознюк Г., Смовженко Т. [13]	«…грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу»
Майорова Т. [14]	«…це складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення»
Кейнс Дж. М. [15]	«…поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності певного періоду, це та частина доходу за певний період, яка не була використана для споживання»
Чирик Н. [16]	«…усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаютьсяв об'єкти підприємницької та іншої діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект»

Дослідження поняття «інвестиції» свідчить про наявність численних підходів до визначення його сутності, зокрема з позицій: вкладення коштів, витрат, цінностей та процесу. Попри це, як економічна категорія, «інвестиції»

відображають характер економічних відносин, завдяки яким відбувається регулювання розвитку капіталу та розподілення суспільного продукту.

Тому, на наш погляд, оскільки будь-які вкладення по суті представляють собою водночас витрати ресурсів заради формування певного набору цінностей, доцільним вбачаємо запропонувати наступне визначення: інвестиції – процес здійснення сукупних витрат, що викликає трансформацію отриманого ефекту та формування нових цінностей господарюючого суб'єкта (грошових, майнових, інтелектуальних тощо).

Здійснення інвестицій має свою специфіку в різних галузях економіки держави. Зокрема, в аграрному секторі економіки особливості здійснення інвестицій полягають у виборі, насамперед, їх спрямування, тобто йдеться про галузі, підгалузі: рослинництво (вирощування зернових та зернобобових культур, кормових та олійних культур, картоплі та інших овочевих культур, плодових та ягідних культур, тобто садівництво та ягідництво, виноградарство, вирощування та заготівля горіхів, лісових ягід та лікарських рослин, вирощування насіннєвого та садивного матеріалу) та тваринництво (вирощування сільськогосподарських тварин, виробництво м'яса, яловичини, свинини, молока та молочних продуктів, птахівництво та виробництво яєць, вівчарство та виробництво вовни, аквакультура, бджільництво) [17, С. 59].

В аспекті даного дослідження варто зауважити на класифікаційних ознаках інвестицій, представлених І. О. Бланком, які найбільш широко та ґрунтовно відображають інвестиційну діяльність [4]:

– за об'єктами вкладення коштів – реальні й фінансові інвестиції. Реальні інвестиції є вкладенням коштів на придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомості, а також вкладенням коштів у нематеріальні активи, що підлягаютьамортизації. Фінансові інвестиції є вкладенням коштів у фінансові інструменти;

– за характером участі в інвестуванні – прямі й непрямі інвестиції. Прямі інвестиції здійснюються без фінансових посередників безпосередньо

у виробничі фонди з метою одержання доходу й участі в управлінні виробництвом. Пряме інвестування, як правило, здійснюється інвесторами, які мають досвід інвестування, володіють достатньою інформацією про об'єкт інвестування, здатні на висококваліфікованому рівні оцінити ризик вкладення й очікувану прибутковість інвестицій. Непрямі чи інвестиції «портфельні» найчастіше здійснюються пасивними інвесторами, що прагнуть одержати невелику частину компанії й відповідно невеликий, але стабільний прибуток. Таке інвестування здійснюється через посередників, тому що не всі інвестори мають достатню кваліфікацію для правильного й ефективного вибору об'єктів інвестування і наступного управління ними;

– за періодом інвестування – короткострокові, середньострокові і довгострокові інвестиції. Під короткостроковими інвестиціями розуміють вкладення капіталу на період не більш одного року; середньострокові – до трьох років; довгострокові – більш трьох років. За своєю суттю інвестиції є довгостроковим вкладенням коштів, однак, через несприятливі умови інвестиційного клімату, високих темпів інфляції інвестори вкладають свої кошти тільки в короткострокові й середньострокові інвестиції;

– за формами власності інвестиційних ресурсів – приватні, державні, іноземні й спільні вкладення. До приватних інвестицій відносять вкладення коштів підприємствами недержавної форми власності і громадянами. Державні інвестиції – вкладення коштів центральними і місцевими органами влади, місцевого самоврядування за рахунок бюджетних і позикових коштів, а також державними органами за рахунок власних і позикових коштів. Іноземні інвестиції здійснюються іноземними громадянами і державами. Під спільними інвестиціями розуміють вкладення коштів, що здійснюються суб'єктами даної країни й іноземних держав;

– за регіональною ознакою виділяються інвестиції усередині країни і за кордоном. Під інвестиціями усередині країни розуміється вкладення коштів у територіальних кордонах даної країни. Інвестиції за кордоном – це вкладення коштів в об'єкти, розміщені за межами територіальних кордонів

даної країни.

Головна мета інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору – зростання їхнього прибутку на основі створення сприятливого інвестиційного клімату та забезпечення тенденції сталого розвитку, з огляду на що інвестиційна політика змушена враховувати: розроблення системи заходів для створення сприятливого інвестиційного клімату; механізм залучення інвестиційних ресурсів, які в подальшому будуть спрямовані на реалізацію стратегії розвитку держави, регіону; формувати механізм управління інвестиційними потоками [17].

Беручи до уваги наявність прямого взаємопов'язуючого зв'язку між інвестиціями та діяльністю суб'єктів господарювання, нагальною потребою є розкриття сутності інвестиційного забезпечення (табл. 1.2).

Аналіз наукових підходів щодо трактування сутності «інвестиційного забезпечення» дозволив запропоновати його визначення, як необхідного рівня інвестиційних ресурсів раціональної структури, освоєння яких у процесі задіяння різноманітних способів, засобів та методів призводить до кількісних та якісних змін у розвитку підприємства та до зміцнення інвестиційного потенціалу.

Головною метою інвестиційного забезпечення є створення конкурентоспроможних об'єктів інвестування на інноваційній технологічній основі для забезпечення розвитку аграрного сектору економіки, зміцнення позиційна внутрішньому ринку та вихід на зовнішній ринок; розвиток соціальної інфраструктури села; впровадження екологічної та продовольчої безпеки держави. Це уможливлює наукове обґрунтування напрямів інноваційної діяльності, визначає особливості інвестування інновацій, структуру джерел інвестування, сприяє підвищенню конкурентоспроможності виробництва і продукції [28, С. 24].

Подолання інвестиційної кризи неможливе на основі традиційних підходів до організації та управління аграрною економікою.

Таблиця 1.2

Підходи щодо розуміння сутності інвестиційного забезпечення

Автор	Тлумачення
Безп'ята І. [18, С. 19]	Інвестиційне забезпечення аграрного сектору є складною динамічною системою, цільове призначення якої полягає в сприянні прогресивному розвитку сільського господарства й господарськогокомплексу в цілому шляхом пошуку залучення, розподілу і вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів різних джерел походження з урахуванням сукупного впливу факторів макро- та мікросередовища для досягнення перспективних соціально- економічних цілей
Вахович І., Денисюк Г. [19, С. 142–143]	Сутність інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону: сукупні дії підприємницьких структур й органів самоврядування із залучення реальних та потенційних можливостей внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів за стратегічними напрямами економічної діяльності господарського комплексу для забезпечення інноваційного розвитку регіону
Кісіль М. [20]	Інвестиційне забезпечення – це сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, необхідних для забезпечення нормального (заданого) перебігу інвестиційних процесів
Коденська М. [21, С. 63]	Інвестиційне забезпечення як економічна категорія відображає багатоаспектність організаційно-економічних умов, засобів, заходівта економічних взаємовідношень, що проявляються в процесі руху вартості, авансованої у капітал з метою формування, нагромадження і використання інвестиційних ресурсів для розвитку аграрно-промислового виробництва й людини – головної продуктивної сили суспільства
Колесник О. [22]	Інвестиційне забезпечення – це сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу
Павлова Г., Білоткач О. [23, С. 30]	Інвестиційне забезпечення розвитку підприємства – це сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важеліві заходів, які забезпечують заданий перебіг інвестиційного процесута у довготривалій перспективі приводять до зміни кількісних і структурних характеристик підприємства, його переходу у новий якісний стан та здатності протистояти негативному впливу зовнішнього середовища
Параконний С., Войшвілло Л., Шпанковський І. [24]	Інвестиційне забезпечення – види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в підприємницьку та інші види діяльності,в результаті якої створюється дохід або досягається соціальний ефект
Горлачук В. В., Черненко А. С., Раку О. О. [25, С. 59] Дунська А. Р., Бесараб К. М. [26, С. 345] Яненкова І. [27]	Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства,з одного боку, – це безперервний, послідовний процес пошуку, залучення та використання різних видів інвестиційних ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності, а з іншого, – складна система, що містить джерела інвестиційних ресурсів, форми та інструменти інвестування, які в сукупності дають змогу обґрунтовано обрати спосіб ресурсного забезпечення, що забезпечує комплексний підхід до вирішення питання інвестування

Потрібні нові методологічні рішення, які вбирають позитивний існуючий досвід ведення господарства на основі відомих моделей функціонування та державного регулювання розвитку економічних систем, і, водночас, якісно відрізняютьсявід попередньої практики.

Можливості застосування теорії систем для вивчення соціальних процесів далеко не вичерпані, тому синергія й системологія відкрили нові можливості для пошуку універсальних принципів самоорганізаціїта еволюції складних систем [29].

Сучасна аграрна економіка наразі знаходиться у вкрай нестійкому стані. Для неї характерні як локальні, так і глобальні ризики, спричинені російським військовим вторгненням на територію України, що зумовлює величезні збитки національної промисловості та, зокрема, аграріїв, представників підприємств харчової промисловості, а також порушує, а іноді робить неможливою, реалізацію життєво необхідних інтересів більшості населення держави, несучи розруху, смерть, погіршення соціальних умов, вимушене переміщення, яке рідко супроводжується працевлаштуванням працездатного населення в силу причин різного характеру. Синергійне бачення дозволяє по-новому подивитися на проблеми організації та управління економічними процесами на селі, виробити нову концепцію соціального управління, яка у подальшому повинна бути орієнтована на інноваційний курс відродження національного господарства та окремих галузей, генеруючи нові інституційні структури, здатні забезпечити більш високий рівень розвитку. Як раніше зауважив В. Юрчишин, соціоекономічна переорієнтація агросфери є стимулюючим фактором ефективнішого розвитку всіх сукупних виробництв [30, С. 16].

Основними компонентами інвестиційного забезпечення визначено виробничі, економічні ресурси та ресурси інвестиційної активності; природні й трудові ресурси, які у своїй сукупності формують інвестиційний потенціал аграрного сектору, зокрема, обумовлюють економічну, екологічну та соціальну складові його структури, кожна з яких, в свою чергу, є системою різного ступеня.

Огляд дослідженого базису процесів та складових забезпечення інвестиціями суб'єктів господарювання у сучасних економічних системах на різних рівнях їх функціонування доводить, що ефективна система інвестиційного забезпечення, це такий рівень інвестиційного потенціалу, при якому існуючі ресурси суб'єкта господарювання забезпечують здатність реалізовувати реальні інвестиційні проєкти; здійснювати інвестування, як додаткове джерело прибутку та залучати додаткові інвестиційні ресурси, тобто, бути інвестиційно привабливим.

Інвестиційне забезпечення аграрного сектору виступає як відкрита соціально-економічна система та значною мірою залежить від дії чинників різного характеру. Водночас безпосередньо на інвестиційні процеси в аграрному секторі суттєво впливають, з одного боку, умови здійснення конкретної виробничо-господарської діяльності на рівні суб'єктів господарювання з належними їм ресурсами, соціумом, внутрішньогосподарськими структурами та соціально-економічними цілями, а з іншого – фактори, що відбивають існуючі на регіональному рівні інфраструктурні складові ринкового та інституціонального середовища (постачальники ресурсів,ринкові посередники, споживачі-клієнти, конкуренти, органи місцевого самоврядування та інші контактні аудиторії) [18, С. 20].

Чинники, що впливають на формування ефективної системи інвестиційного забезпечення аграрного сектору, узагальнено на рис. 1.1.

Природно-кліматичні чинники (у т. ч. екологічна складова). У сучасному світі аграрний сектор країни залишається ключовою галуззю економіки, забезпечуючи продовольчу безпеку та вироблення важливих видів сировини. Але воно ж є суттєвим джерелом парникових газів. Отже, виникає потреба модернізації наявних моделей аграрного виробництва та удосконалення способів управління агарним сектором системами з урахуванням зміни клімату.

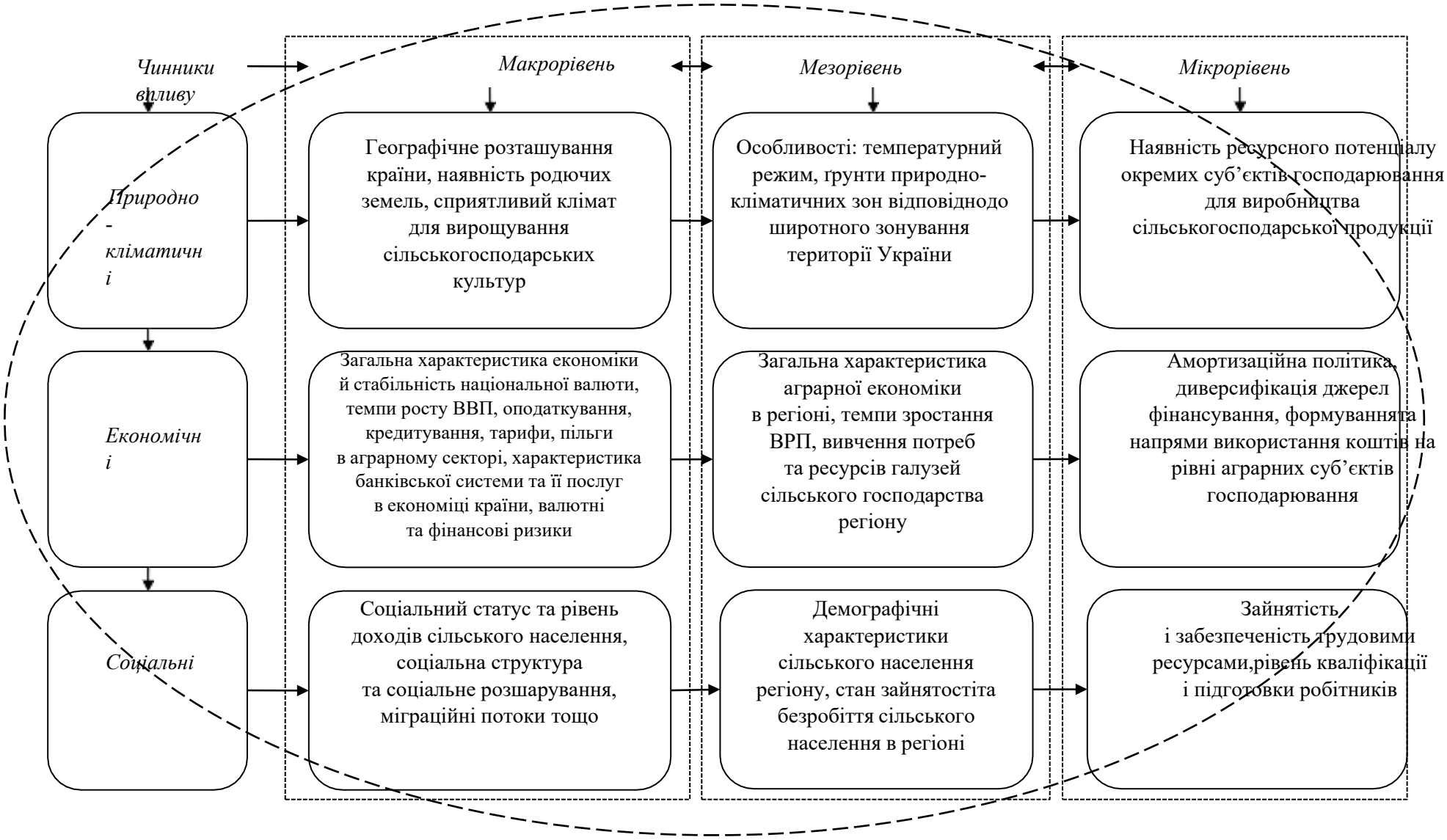

Рис. 1.3. Фрагментарне зображення чинників, що впливають на формування ефективної системи інвестиційного забезпечення аграрного сектору

Джерело: розроблено авторкою

Законодавство України визначає наступні форми здійснення іноземних інвестицій:

– часткова участь у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

– створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

– придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

– придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

– придбання інших майнових прав;

– господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподілпродукції;

– без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Даний перелік не є вичерпним і, враховуючи постійний розвиток бізнес-сфери, існуючі форми інвестиційної діяльності в Україні можуть змінюватися або доповнюватися.

Детальне дослідження даної теми дозволяє визначити основні проблеми, що перешкоджають ефективному залученні іноземних інвестицій в аграрний сектор України:

1. Відсутня своя система оцінки інвестиційного клімату країни та її окремих регіонів. Сьогодні для спостереження загальної картини стану бізнес-клімату в Україні підприємці орієнтуються на міжнародний рейтинг Doing Business та індекс інвестиційної привабливості (International Business Compass). Дані показники були запроваджені Гамбурзьким інститутом світової

економіки. Вони є комплексними і вимірюються один раз на рік, а враховуючи сезонність аграрного сектору, для повної картини стану інвестиційного клімату в Україні цього недостатньо.

2. Низька ефективність функціонування ринку землі призупиняє темпи розвитку аграрного сектору економіки України і потребує реформування та осучаснення.

3. Політична та податкова нестабільність.

4. Відсутність дієвої системи страхування: недостатньо розвинені механізми державного страхування іноземних інвестицій.

5. Високий рівень темпів інфляції в країні.

6. Ненадійність банківської системи.

Ці фактори негативно впливають на інтенсивність залучення іноземних інвестицій до аграрного сектору економіки України, а тому потребують найшвидшого вирішення з боку державних органів.

Проаналізувавши вищевикладену інформацію та існуючу законодавчу базу, покликану регулювати іноземну інвестиційну діяльність в АПК України, можна з упевненістю стверджувати, що велика частина економіки України сьогодні орієнтована на агропромисловий сектор. Взаємодія українських аграріїв з іноземними інвесторами дозволяє активно розвивати АПК та упевнено демонструвати свою позицію на міжнародному ринку.

РОЗДІЛ 2
СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

2.1. Діагностика стану функціонування аграрного сектору України

Інвестиції становлять важливу складову економічного зростання та розвитку як окремих галузей, так і країни в цілому. Забезпечення позитивної інвестиційної динаміки в аграрному секторі є необхідною умовою досягнення продовольчої і національної безпеки країни та економічного зростання у майбутньому. Продукції сільського господарства України притаманні значні конкурентні переваги на світових ринках. Аграрний сектор – один із найбільш привабливих для інвесторів секторів економіки, що створює додаткові можливості для подальшого розвитку. Водночас у сучасних умовах господарювання на фоні падіння обсягів промислового виробництва та експортної орієнтованості на товари народного вжитку сільське господарство відіграє роль своєрідного каталізатора економічного зростання країни. Саме тому, на наш погляд, важливим є створення сприятливого середовища функціонування та розвитку для національного аграрного сектору, через розширення його інвестиційного потенціалу, стимулювання інвестиційної діяльності сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення позитивної динаміки капітальних інвестицій [31, С. 27].

Протягом останнього десятиліття українська економіка набуває виразних ознак держави з аграрним центризмом, адже з роками результати діяльності аграрного сектору зростають і його питома вага у формуванні загального обсягу валового внутрішнього продукту невпинно зростає.

За підсумками 2022 р., сільське господарство займає 11 % частку в структурі національного валового внутрішнього продукту, поступаючись лише таким видам економічної діяльності, як оптова та роздрібна торгівля і переробна промисловість. У випадку з обсягами державного експорту

спостерігається виняткове домінування аграрної галузі, адже 44,2 % становить саме продукція сільського господарства [32].

Високі ставки банківських кредитів, низький рівень довіри до більшості українських агропромислових компаній на іноземних фондових ринках, нерозвиненість національного фондового ринку, лізингу і практична відсутність іноземних інвесторів також зумовлювали стагнацію процесів залучення інвестицій у аграрний сектор України (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Частка аграрного сектору в економіці України

Показники	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Сільськогосподарські угіддя (землі сільськогосподарського призначення), % від загальної площі земель держави	71,66	71,65	71,67	71,65	71,65
Частка аграрного сектору в загальному обсязі валового внутрішнього продукту (%)	10,82	10,85	9,70	9,85	10,63
Частка аграрного сектору у загальному обсязі валової доданої вартості (у фактичних цінах)	303949	361173	356795	393077	580519
Зайняте населення у сільському господарстві	2860,7	2937,6	3010,4	2721,2	1446,30
Обсяг експорту, млрд дол. США	43,26	47,34	50,05	49,32	68,24
Експорт сільськогосподарської сировини, % від загального обсягу товарного експорту	41,15	39,29	44,1	39,8	41,0
Обсяг імпорту, млрд дол. США	49,61	57,19	60,8	54,04	73,3
Імпорт сільськогосподарської сировини, % від загального обсягу товарного імпорту	9,47	9,61	9,38	10,5	11,0
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	0,87	0,83	0,82	0,91	0,93

Джерело: розраховано авторкою за даними Державної служби статистики [32].

Максимального рівня частка аграрного сектору у валовому внутрішньому продукті сягала у 2019 р. і становила 10,85 %, мінімального у 2020 р. – 9,7 %, таким чином, вона варіюється на рівні 9–11 %, подібні коливання є свідченням необхідності пошуку резервів подальшого розвитку.

Нестабільність економіки у 2021–2022 рр. позначилася і на змінах цін на основні види сільськогосподарської сировини – індекси цін за різними областями України в середньому знизилися на 11,5 %. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Індекси цін агропродовольчої продукції в Україні

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Індекс цін сільськогосподарської продукції, %	111,8	104,4	86,6	153,6	116,7
Індекс цін на матеріально-технічні ресурси промислового походження, %	124,60	115,9	98,40	93,7	149,1
Індекс споживчих цін, %	113,7	109,8	104,1	105,0	110,0
Індекс цін агропродовольчої продукції на світовому ринку	98,0	95,9	95,1	98,1	125,7

Джерело: складено авторкою на основі [32; 33; 34]

Сільське господарство є однією із пріоритетних, стратегічно важливих галузей розвитку національної економіки. Однак обсяги інвестицій у галузь низькі, а інвестиційний клімат є непривабливим для інвесторів. У системі заходів з розвитку аграрного сектору найважливіше значення має нарощування обсягів інвестицій. Без інвестиційних накопичень і відповідних виробничо-технічних ресурсів позитивні зрушення неможливі [34].

Динаміку капітальних інвестицій у сільське господарство України представлено у табл. 2.3.

Різкий спад інвестицій у сільське господарство України негативно позначився на обсягах випуску аграрної продукції у 2021 р. Враховуючи недобір проблеми з виконанням експортних зобов’язань у 2022 р., помітно перебої із самозабезпеченням внутрішнього ринку окремими видами продовольства, кормами та деякими іншими продуктами.

Таблиця 2.3

Динаміка капітальних інвестицій в економіку України, 2018–2022 рр.

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Капітальні інвестиції в економіку,млн грн	448461,5	578726,4	623980	419800	528802
Темп приросту інвестиційв економіку, %	х	129,0	107,80	67,28	125,97

Капітальні інвестиції в сільськегосподарство, млн грн	63400,7	65059,4	58555,4	50189,4	49127,4
Питома вага інвестицій у сільське господарство, %	14,14	11,24	9,38	11,95	9,29
Темп приросту інвестицій в сільське господарство, %	х	102,60	90,00	85,71	97,88

Джерело: складено авторкою на основі [35]

Уповільнення активності інвестиційної діяльності сільського господарства пояснюється нестабільним економічним та політичним станом у країні, а також тим, що з кожним роком погіршуються умови праці, посилюються ризики для інвесторів у плані нестабільності та неприбутковості галузі [36].

Інвестиційна діяльність у виробництві продукції сільського господарства у 2021 р. та січні-червні 2022 р. досягла кризового стану і розпочала активізуватися до кінця року. Капітальні інвестиції у сільське господарство у січні-червні 2022 р., порівняно з відповідним періодом 2021 р., зросли, проте досягнутий рівень інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств поки що залишається недостатнім для їхнього ефективного функціонування та розвитку. Основним джерелом фінансування в аграрному секторі економіки протягом тривалого періоду залишаються власні кошти. За останні роки цей показник перевищує 90%. Кредити банків та інші позики у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій становили менше 10% від їх загального обсягу.

У переважної більшості сільськогосподарських підприємств є внутрішні джерела фінансування інвестицій, основними з яких виступають прибуток і амортизаційні відрахування, недостатні для забезпечення розширеного відтворення капіталу. Залучення із зовнішніх джерел інвестицій, збільшення обсягів позичкового капіталу є проблематичним, через обмежений доступ до кредитів і високі кредитні ставки, що підвищує фінансові ризики та зменшує прибутковість сукупних активів через виплати відсотків [37, С. 47].

Бюджетні кошти на підтримку агровиробників розподіляються не на користь малого та середнього агробізнесу і це лише посилює лобіювання

інтересів і монополізм великого бізнесу та корупцію. Недостатня забезпеченість інвестиційними ресурсами малого та середнього агробізнесу та їхні неоднакові можливості у доступі до зовнішніх джерел фінансування інвестицій, порівняно з великими підприємствами, спричинюють економічну нерівність організаційно-правових форм в сільському господарстві, унеможливлюють інклюзивний розвиток сільської економіки, загострюють проблеми на ринку праці в сільській місцевості, посилюють міграційні процеси та обезлюднення сільських територій.

Структуру капітальних інвестицій аграрного сектору за джерелами фінансування представлено в табл. 2.4.

Пряма державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання аграрного сектору скоротилася більше, ніж удвічі і в середньому становила менше 1 %. В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів та інвестиційної кризи в Україні іноземний капітал у формі прямих і портфельних інвестицій є одним із джерел фінансування, яке дає можливість покривати тимчасові потреби вітчизняного аграрного виробника у фінансових ресурсах [38, С. 28].

Власні кошти підприємств та організацій залишаються основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в економіці України та аграрному секторі і в 2021 р.: їх частка у загальній структурі фінансування капітальних інвестицій в аграрний сектор становить 90,65 %, водночас в національній економіці – 66,93 %.

Таблиця 2.4

Структура капітальних інвестицій аграрного сектору
за джерелами фінансування, 2018–2022 рр., % до підсумку

Структура джерел	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство					
Використано капітальних інвестицій, всього	100	100	100	100	100
коштів державного бюджету	0,27	0,18	0,42	0,28	0,31
коштів місцевих бюджетів	0,09	0,12	0,18	0,09	0,07
власних коштів підприємств та організацій	88,99	86,8	89,64	90,65	92,45
кредитів банків та інших позик	10,04	12,7	8,51	8,61	7,11
з них кредитів іноземних банків	0,04	0,09	1,22	0,3	0,01

коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	0,17	0,15	х	0,07	0,05
коштів іноземних інвесторів	0,01	0,01	х	х	х
коштів населення на будівництво власних квартир	х	х	х	х	х
інших джерел фінансування	0,03	0,04	0,03	х	х
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг					
Використано капітальних інвестицій, всього	100	100	100	100	100
коштів державного бюджету	0,21	0,19	0,31	х	х
коштів місцевих бюджетів	0,11	0,09	0,13	0,01	0,05
власних коштів підприємств та організацій	85,67	86,79	89,85	90,82	88,53
кредитів банків та інших позик	14,01	12,92	8,58	8,84	11,14
з них кредитів іноземних банків	х	х	1,13	0,31	0,28
коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	х	х	х	х	х
коштів іноземних інвесторів	х	0,01	х	х	х
коштів населення на будівництво власних квартир	х	х	х	х	х
інших джерел фінансування	х	х	х	0,02	х
х – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації, або відсутні,					

Джерело: складено авторкою на основі [32]

В досліджуваному секторі частка цього джерела у фінансуванні інвестицій, порівняно з попереднім роком, майже не змінилася (зменшилася на 0,18 в. п.), а в національній економіці – зросла (з 65,43 % в 2020 р. до 66,53 % або на 1,1 в. п.). На другому місці серед джерел фінансування капітальних інвестицій агросектору в 2021 р. знаходяться кредити банків (та інші позики) – 8,61 %, що більше відносно 2020 р. на 0,1 в. п. (в національній економіці за рахунок кредитів банків фінансується 6,64 %, що на 4,13 в. п. менше від попереднього року).

Частки інших джерел інвестицій в агросектор у 2022 р. незначні: кошти державного бюджету – 0,28 %, кошти місцевих бюджетів – 0,09 %, кредити іноземних банків – 0,3 %, кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів – 0,06 %. В національній економіці зазначені частки відповідно становлять: 8,70 %, 10,38, 2,88 та 1,01 %, а також: кошти іноземних інвесторів – 0,41 %, інші джерела фінансування – 1,42 % [39, С. 106].

Серед вагомих причин інвестиційного спаду в аграрному секторі можна визначити несприятливу для виробників аграрну політику, скорочення

бюджетної підтримки виробників, звуження можливостей залучення інвестицій, неприйнятні для потенційних вкладників капіталу ризики інвестування тощо.

Залучення іноземних інвестицій, а також активізація діяльності з їх «просування» протягом майже усіх років незалежності України було одним із пріоритетних завдань економічної політики, що знаходилося у правовому полі офіційних документів.

Беззаперечним є той факт, що в Україні, попри існуючі складнощі із залученням іноземних інвестицій через високий рівень ризику, спровокованого, насамперед, нестабільними економічними умовами господарювання суб'єктів економічної діяльності в аграрному секторі, існує низка інвестиційно-привабливих факторів, які сприяють розширенню інвестиційних зв'язків: великий ємний та фактично конкуренто-необмежений внутрішній ринок з більшості товарних позицій; географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією; порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила; науковий потенціал; розвинена інфраструктура (наявність портів, мостів, летовищ, складів, систем зв'язку, водопостачання) та інше [40].

Проте за одним із показників, що відображає ступінь інтеграції країни у світове господарство, розвиток її зовнішньоекономічних зв'язків та прагнення до створення відкритої, експорторієнтованої моделі економіки – накопиченні обсягів іноземних інвестицій – Україна значно поступається переважній більшості країн з трансформаційною економікою (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Структура прямих іноземних інвестицій в Україну 2018-2022 рр.

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол. США	Інструменти участі в капіталі, млн дол. США	Боргові інструменти, млн дол. США	Інструменти участі в капіталі, % від прямих іноземних інвестицій	Боргові інструменти, % від прямих іноземних інвестицій
2018	47765	36310	11455	76,02	23,98
2019	46984	35391	11503	75,33	24,48
2020	54210	41600	12547	76,74	23,15

2021	52091	37600	14491	72,18	27,82
2022	62131	44181	17950	71,11	28,89

Джерело: складено авторкою на основі [41]

Протягом 2018–2022 рр. прямі іноземні інвестиції до економіки України надійшли близько зі 130 країн світу, основна частина надходжень вже протягом багатьох років припадає на невелику кількість країн, що обумовлено незначною географічною диверсифікацією країн-експортерів прямих іноземних інвестицій до України.

Найбільшими інвесторами України з кожної частини світу були:

– серед азійських країн: Азербайджан, Кіпр, Республіка Корея, Сінгапур, Туреччина та Японія (97 % від загального обсягу інвестицій країн цієї частини світу);

– серед країн Північної, Центральної та Південної Америки: Беліз, Британські Віргінські Острови, Панама, США.

Для української економіки важливі інвестиції саме з країн, які є технологічними лідерами та спеціалізуються на виробництві товарів з високою часткою доданої вартості, а саме з потужних країн-членів Європейського Союзу – Франції, Італії, Німеччини, а також США та Японії [42].

Стосовно галузевих пріоритетів, то в іноземних інвесторів вони різні: нині прямі іноземні інвестиції наявні в усіх галузях української економіки. Водночас більшість інвесторів, представлених на українському ринку, охоче інвестують у галузі переробної промисловості, а також у сферу оптової та роздрібної торгівлі – там, де швидко з’являються нові товари, змінюється асортимент, оперативно покриваються витрати та невисокими є комерційні ризики. Також популярними стали галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості [43, С. 85].

Така структура прямих іноземних інвестицій не дає Україні повністю інтегруватися у глобальні ланцюги доданої вартості та є однією з причин низького відсотка експорту високотехнологічної продукції України серед країн світу – 7,2 % промислового експорту країни [44, С. 145]. Невідповідність прямих

іноземних інвестицій потребам модернізації економіки, розвитку експорту високотехнологічної продукції призводить до закріплення сировинної спеціалізації української економіки на світовому ринку, при тому, що першочергово інвестиції, у тому числі й прямі іноземні, мають сприяти стійкому та збалансованому розвитку об'єкта вкладення, структурній модернізації національної економіки, підвищенню рівня її міжнародної конкуренто- спроможності. Тобто, якщо вести мову про прямі іноземні інвестиції, то пріоритетними об'єктами їх вкладення мають стати високотехнологічні та наукоємні виробництва, подальший розвиток яких сприятиме зміцненню експортного потенціалу України та посиленню конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках.

Уповільнення інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки у 2019–2020 рр. і значний її спад в 2021–2022 рр. зумовлені: військовими діями в країні, недостатньо обґрунтованими змінами в макроекономічному управлінні агроекономікою; несприятливими природно-кліматичними умовами; пандемією COVID-19; скороченням інвестицій через очікування купівлі земельних ділянок сільськогосподарського призначення; погіршенням умов діяльності малого бізнесу; посиленням ризиків інвестування і захисту капіталу тощо.

2.2. Джерела формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору України

Інвестиційні ресурси агропромислового комплексу є різноманіттям форм залучених капітальних вкладень, які виступають як в грошовій, так і в натуральних формах та використовуються в якості реальних та фінансових джерел інвестування. Формування інвестиційних ресурсів підприємств аграрного сектору пов'язане з процесами, які відбуваються в межах накопичення та відтворення капіталу, що й обумовлює необхідність аналізу джерел формування інвестиційних ресурсів.

Основними факторами, що негативно впливають на активність вітчизняних та іноземних інвесторів щодо аграрного сектору України, на наш погляд є такі:

– девальвація національної валюти;
– низька платоспроможність населення та державних підприємств;
– високі відсоткові ставки за кредитами;
– недосконала податкова система держави, що має тенденцію до частих змін;
– відсутність ефективних механізмів ціноутворення на сільськогосподарську продукцію;
– низький рівень захищеності інвестицій та прав інвесторів;
– недостатній рівень державної підтримки сільськогосподарських виробників тощо [45, С. 205].

Для дослідження джерел формування інвестиційних ресурсів аграрного сектору України було обрано наступні агарні підприємства Черкаської області: ТОВ «Кищенці» (П1), ТОВ «Продсільпром» (П2), СТОВ «Зоря» (П3), ПСП «Глорія» (П4), ПАТ «Уманське племпідприємство» (П5), СТОВ «Дніпро» (П6), СТОВ «Україна» (П7), СТОВ «Агрофірма «Колос» (П8), СТОВ «Богданівське» (П9) та СТОВ «Агрофірма «Маяк» (П10),

Інвестиції в аграрний сектор резидентів та нерезидентів (іноземні інвестиції) суттєво відрізняються. Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за 2018–2022 рр. свідчить про пряму залежність між вкладенням в галузь та економічним ростом. Відтак, середній річний темп росту капітальних інвестицій в аграрний сектор становив 18,25 % у 2018–2022 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Структура капітальних інвестицій аграрного сектору за джерелами фінансування, 2018–2022 рр., млн грн

Джерело	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Капітальні інвестиції, всього	57804,7	66104,1	59129,5	36442,1	49127,4
у тому числі за рахунок:					
Кошти державного бюджету	104,05	116,66	252,26	103,666	96,80

Кошти місцевого бюджету	69,37	80,86	105,88	31,108	67,46
власних коштів підприємств та організацій	50174,48	57378,07	53704,87	33033,948	44627,25
кредитів банків та інших позик	7346,98	8400,80	5030,35	3138,918	4310,69
з них:					
кредитів іноземних банків	54,91	62,57	719,12	110,053	52,69
коштів вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо	84,97	97,12	х	20,533	0,22
коштів іноземних інвесторів	3554,30	4071,00	х	х	х
коштів населення на будівництво власних квартир	х	х	х	х	х
інших джерел фінансування	23,17	26,49	17,85	7,48	24,96

Джерело: складено авторкою на основі [32]

Протягом 2018–2022 рр. основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в аграрному секторі залишаються власні кошти підприємств та організацій: їх частка становить 83,0–94,9 %; кредити банків (та інші позики) 11,82–7,75 %; частки інших джерел фінансування капітальних інвестицій аграрного сектору є незначними: кошти державного бюджету – 0,17–0,04 %, кошти місцевих бюджетів 0,10–0,07 %, кредити іноземних банків 0,09–0,04 %; кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів 0,17–0,05 %; кошти іноземних інвесторів до 0,01 %; інші джерела фінансування 0,035 %.

У переважної більшості малих і середніх сільськогосподарських підприємств внутрішні джерела фінансування інвестицій, основними з яких є прибуток і амортизаційні відрахування, недостатні для забезпечення розширеного відтворення капіталу. Залучення із зовнішніх джерел інвестицій, збільшення обсягів позичкового капіталу є проблематичним через обмежений доступ до кредитів і високі кредитні ставки, що підвищує фінансові ризики та зменшує прибутковість сукупних активів через виплати відсотків [41, С. 88].

Бюджетні кошти на підтримку агровиробників розподіляються не на користь малого та середнього агробізнесу, що посилює лобіювання інтересів і монополізм великого бізнесу та корупцію. Недостатня забезпеченість інвестиційними ресурсами малого та середнього агробізнесу та їхні неоднакові можливості у доступі до зовнішніх джерел фінансування інвестицій, порівняно з великими підприємствами, спричиняють економічну нерівність організаційно-

правових форм в сільському господарстві, уповільнюють розвиток сільської економіки, загострюють проблеми на ринку праці в сільській місцевості, посилюють міграційні процеси та обезлюднення сільських територій (табл. 2.7).

Регіональні особливості інвестування сільського господарства України впливають не тільки на оснащення підприємств аграрного сектору матеріально-технічними засобами, а й на результати їх господарської діяльності та інвестиційну привабливість. Кращі природно-кліматичні умови, вищий рівень інвестиційного забезпечення і потужніший виробничий потенціал сприяють успішному розвитку всіх галузей сільського господарства.

Таблиця 2.7

Капітальні інвестиції в аграрний сектор (регіональний розріз), млн грн

Область	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Україна	**448461,5**	**578726,4**	**591294,69**	**364420,59**	**491273,8**
Вінницька	11744,1	17626,5	39826,0	24152,4	31397,33
Волинська	7041,9	8687,0	13202,08	7204,73	12637,63
Дніпропетровська	42908,5	60288,6	26201,95	21023,4	24714,01
Донецька	17268,9	26979,4	8839,22	8624,13	10395,72
Житомирська	7722,0	8742,3	17974,25	15457,69	15470,34
Закарпатська	5623,7	7500,6	1749,25	670,26	888,68
Запорізька	15879,7	15732,0	17726,42	16141,58	22574,21
Івано-Франківська	9707,8	9393,7	7731,23	3938,08	4501,17
Київська	34494,5	40713,4	67303,22	36246,6	46096,24
Кіровоградська	7320,9	7181,5	31224,45	24051,64	21637,61
Луганська	3329,8	3219,3	10793,14	7910,75	11167,48
Львівська	24105,9	28995,5	16308,23	2183,33	13555,06
Миколаївська	11178,0	10099,2	20615,96	12898,37	22650,92
Одеська	22299,7	23787,8	19353,33	9075,54	13435,43
Полтавська	15855,6	18636,7	38552,27	24922,21	31759,15
Рівненська	6126,8	7228,0	8692,6	8484,96	12260,21
Сумська	6947,1	7749,9	30964,32	18735,26	27623,65
Тернопільська	7150,6	8375,0	30926,01	15008,5	22450,07
Харківська	19361,7	23551,3	29975,87	15258,23	23962,65
Херсонська	7362,2	8853,2	23352,8	17198,74	20276,25
Хмельницька	10499,9	11274,9	24851,62	21521,08	29460,44
Черкаська	*8144,2*	*11110,4*	*36256,48*	*23619,66*	*29522,56*
Чернівецька	2992,1	3720,6	1808,38	2259,55	1795,94
Чернігівська	7351,1	8971,3	42565,43	23025,23	30816,17
м. Київ	136044,8	200308,3	24500,18	4808,67	10224,91

Джерело: складено авторкою на основі [32]

Тому пошук можливостей залучення інвестицій для розвитку аграрної сфери, створення сприятливих умов для вітчизняних та іноземних інвесторів є ключовими у вирішенні проблеми подолання наслідків фінансової кризи, прискорення темпів інвестування сільського господарства [47].

Капітальні інвестиції у сільське господарство у грудні 2021 р., порівняно з відповідним періодом 2020 р., зросли в середньому на 34 %. Проте досягнутий рівень інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств поки що залишається недостатнім для їхнього ефективного функціонування та розвитку. Основним джерелом фінансування в аграрному секторі економіки протягом тривалого періоду часу залишаються власні кошти. За останні роки цей показник перевищує 90 %. Кредити банків та інші позики у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій становили менше 10 % від їх загального обсягу. Підвищення рівня інвестиційної привабливості сільського господарства зумовлено переважно розпочатим зростанням цін на сільськогосподарську продукцію.

Розподіл регіонів України за обсягами капітальних інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь підтверджує той факт, що зі збільшенням капітальних вкладень підвищується економічна ефективність діяльності підприємств. Структуру внутрішніх інвестицій сільськогосподарських підприємств Черкаської області представлено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Структура інвестицій сільськогосподарських підприємств Черкаської області за джерелами формування, тис. грн

Показник	Підприємство									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2018 рік										
Інвестиції в матеріальні активи	36	0	0	0	0	0	0	120	0	129
Фінансові вкладення	40	40	24	0	5	57,8	20	40,3	9,5	11
Інвестиції в запаси	0	369	1	30,2	14,5	11,6	0	0	0	56
Інвестиції у статутний капітал	789	2514	141	222	220	0	0	88,2	0	0
Сума загальних інвестицій майна підприємства	3126	27986	173	479	961	10	90	0	73,1	0

Основні засоби	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110
2019 рік										
Інвестиції в матеріальні активи	20	15,6	0	0	0	62,7	108	0	0	0
Фінансові вкладення	0	4	0	32	0	0	0	0	0	0
Інвестиції в запаси	330	195	20	35,1	16,3	0	40	31,6	0	0
Інвестиції у статутний капітал	260	148	235	653	321	3	0	0	0	0

Продовження таблиці 2.8

Сума загальних інвестицій майна підприємства	3606	1351	477	1015	694	0	112	90,5	15,8	0
Основні засоби	40	0	0	0	0	0	0	0	0	15,2
2020 рік										
Інвестиції в матеріальні активи	9,5	0	0	0	0	55,3	0	0	0	0
Фінансові вкладення	0	8	0	35	430	0	60,7	67,4	33	7,5
Інвестиції в запаси	558	274	10,3	32,3	41	0	0	0	18,6	0
Інвестиції у статутний капітал	1200	277	521	222	0	0	0	0	85,4	0
Сума загальних інвестицій майна підприємства	9355	1342	772	646	0	0	0	0	0	80,9
Основні засоби	50	0	55,9	10,8	27,7	0	0	131,7	0	63
2021 рік										
Інвестиції в матеріальні активи	11,3	0	0	56,7	0	0	0	0	0	0
Фінансові вкладення	0	50	0	40	88,2	79	45,8	100	20	0
Інвестиції в запаси	6	442	20,6	11,2	0	0	33,8	75,1	79	88,9
Інвестиції у статутний капітал	327	6985	321	541	34,5	0	0	0	0	32,3
Сума загальних інвестицій майна підприємства	782	2598	747	993	0	0	89,4	0	0	0
Основні засоби	0	51,2	0	0	0	0	0	0	0	0
2022 рік										
Інвестиції в матеріальні активи	0	100	0	0	0	0	0	58,7	0	40,4
Фінансові вкладення	0	4	0	21	0	0	0	7	0	17,9
Інвестиції в запаси	75	75	41	12,1	17,9	0	50,5	0	0	0
Інвестиції у статутний капітал	259	109	410	210	0	18,4	0	0	0	0
Сума загальних інвестицій майна підприємства	1004	904	604,6	587	77,1	22,8	80,9	95,2	135	90,5
Основні засоби	0	0	0	0	0	0	86	0	0	0

Джерело: розраховано авторкою на основі фінансових звітів сільськогосподарських

підприємств Черкаської області

Для підвищення позиції України на міжнародному ринку і сприяння збільшення інвестиційних надходжень необхідно створити власний бренд за допомогою цілеспрямованої та комплексної політики, використання сучасних комунікаційних платформ і залучення досвідчених професіоналів. Необхідно розвивати на своїй території цікаві об'єкти для інвестицій, формувати локальні кластери з брендом, що буде всесвітньо відомим, сприяти виникненню синергії між сильними секторами економіки України, наприклад, агро й IT, та вирішувати проблему людського капіталу і трудової міграції [48, С. 61].

2.3. Економічна оцінка інвестиційного потенціалу аграрного сектору України

Сучасний розвиток економіки визначається інтенсивністю інвестиційних процесів в ній, їх спрямованістю і можливістю регулювання для вирішення пріоритетних завдань. Ринкові умови господарювання вимагають від підприємств самостійного визначення напрямів інвестиційної діяльності. Поясненням цього служить той факт, що за її допомогою досягається найважливіший критерій довгострокового розвитку і стабільного функціонування підприємства – конкурентоспроможність, або, іншими словами, результат конкурентних переваг управління підприємством. Розвиток підприємства знаходиться у функціональній залежності від рівня використання його інвестиційного потенціалу. Крім того, ефективність діяльності підприємства, його рентабельність і фінансова стійкість, в свою чергу, впливають на формування інвестиційного потенціалу [49, С. 121].

Зважаючи на нестабільність та значною мірою турбулентність економічних, соціальних та фінансових умов функціонування аграрного сектору України, дослідження процесів формування інвестиційного потенціалу має

важливе наукове та прикладне значення, особливо, з огляду на місце підприємств аграрного сектору у забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Економічній оцінці інвестиційного потенціалу аграрного сектору України передує дослідження факторів впливу на основні компоненти інвестиційного потенціалу, серед яких, зокрема, якість ґрунтів сільськогосподарського призначення, внесення добрив і застосування пестицидів на посівній площі сільськогосподарських культур, основні складові напрямів природоохоронних витрат аграрного сектору, що визначають специфіку діяльності досліджуваних підприємств, та урахування яких забезпечить зниження дії негативних внутрішніх та несприятливих зовнішніх факторів.

Стратегічними сільськогосподарськими культурами в Україні, посівні площі яких перевищують понад 1 млн га, є: пшениця озима, соняшник, кукурудза на зерно, ячмінь ярий, картопля, соя, ячмінь озимий та ріпак озимий. За виключенням картоплі, яку здебільшого вирощують майже 99 % у господарствах населення, основні посівні площі цих культур зосереджені в сільськогосподарських підприємствах [50, С. 85].

Практика показала, що сукупність чинників інвестиційної динаміки велика і різноманітна й вплив кожного з них на інвестиційну діяльність не однозначний. Це результат слабкої вивченості питань теорії та методології інвестування аграрного сектору, відсутності науково обґрунтованої стратегії інвестиційного розвитку агропромислового виробництва, що враховує особливості функціонування господарюючих суб’єктів в сфері аграрного сектору в сучасних ринкових умовах України [51].

Для формування набору кількісних показників, які здатні в своїй сукупності сформувати адекватне уявлення про інвестиційний потенціал регіону, необхідним є проведення системного аналізу задачі формування такого набору. Але такий підхід до формування системи показників, котрі визначають інвестиційний потенціал регіону, повинен стати основою для порівняння рівня забезпечення інвестиційної безпеки в окремих регіонах і країні в цілому, а також базою для формулювання цілей державного регулювання інвестиційної

діяльності та прийняття управлінських рішень щодо вибору інструментів інвестиційної політики щодо недопущення скорочення потенціалу розвитку територіальних систем регіонів України [52, С. 148].

Передумовою надання кількісних характеристик інвестиційному потенціалу є визначення певної кількості кількісних та якісних показників, які б всебічно охоплювали дану категорію.

Оскільки інвестиційний потенціал містить сукупність взаємопов'язаних складових, які з часом можуть змінюватися, тобто, це динамічна система, на яку можна впливати тими чи іншими діями, відповідно до цього, доцільним є побудова інтегрального показника із застосуванням методу таксономії, використання якого зумовлюється складністю досліджуваних економічних явищ і процесів, їх багатогранністю та многозначністю [53, С. 420]. Крім того, отриманий результат забезпечить кількісне визначення рівня інвестиційного забезпечення агропромислового сектору України, що у подальшому дозволить визначити напрями підвищення ефективності інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору.

Таксономічний аналіз застосовують для об'єктів, що характеризуються великою кількістю ознак, що дозволяє упорядкувати ці багатовимірні об'єкти. В умовах, коли дати цілісну єдину характеристику явищ, процесів за допомогою одного показника неможливо, актуальною є система різних показників, їх систематизація та аналіз для прийняття управлінських рішень [54, С. 102].

Таксономічний аналіз є універсальним методом, має потужний арсенал алгоритмів, надає можливість систематизації та врахування усіх складових моделі стійкого розвитку підприємства, надати оцінку його рівня, оскільки ґрунтується на використанні інтегрального показника, що враховує різнобічні напрями діяльності і надає можливість виділити найпріоритетніші завдання в рамках обраної стратегії розвитку підприємства. Застосування такого аналізу дає змогу систематизувати багатовимірну статистичну інформацію і отримати єдину узагальнену оцінку. Його використовують для характеристики більшості

об’єктів та оцінки досягнутого в деякому періоді середнього рівня значення ознаки. Універсальність цього методу дає змогу застосовувати його для аналізу властивості однієї одиниці, яка характеризується значеннями ознак, заданими у вигляді часових рядів, що формує узагальнену картину змін [55, С. 117].

За класичною таксономією, при цьому відбувається задання еталону у вигляді точки верхнього полюсу та розрахунок відстаней від нього до всіх об’єктів досліджуваної сукупності, визначення подібності точок до еталону. Остання величина розглядається як інтегральна синергетична оцінка латентного показника [55, С. 116].

Дослідження факторів впливу на основні компоненти інвестиційного потенціалу та отримані результати становлять частину вихідної бази для розрахунку таксономічного показника рівня формування компонент інвестиційного потенціалу аграрного сектору та окремих сільськогосподарських підприємств Черкаської області, відповідно до чого сформовано матрицю спостережень (х). Перелік показників для розрахунку таксономічного показника рівня інвестиційного потенціалу аграрного сектору та окремих сільськогосподарських підприємств Черкаської області наведено в додатку А.

На основі елементів матриці сформовано вектор-еталон компонент інвестиційного потенціалу для аграрного сектору (Ро), який має наступний вигляд:

для економічної компоненти (*Е 1*):

$$PO_{E1} = (1{,}284;\ 1{,}085;\ 1{,}077;\ 1{,}064;\ 1{,}067;\ 1{,}287;\ 1{,}294;\ 1{,}087),$$

для соціальної компоненти (*С 2*):

$$PO_{C2} = (1{,}073;\ 1{,}356;\ 1{,}350;\ 1{,}058;\ 1{,}097)$$

для екологічної компоненти (*Ек 3*):

$$PO_{Ek3} = (1{,}234;\ 1{,}200;\ 1{,}077;\ 1{,}077;\ 1{,}026;\ 1{,}021)$$

для інвестиційної компоненти (*І 4*):

$$PO_{I4} = (1{,}476;\ 1{,}237;\ 1{,}100;\ 2{,}862;\ 0{,}244;\ 1{,}520;\ 1{,}176)$$

для виробничої компоненти (*В 5*):

$$PO_{B5} = (1{,}002;\ 1{,}027;\ 1{,}324;\ 1{,}021;\ 1{,}153;\ 1{,}414;\ 1{,}360)$$

За представленою у роботі методикою, проміжні розрахунки якої узагальнено в Додатку Б, отримано значення рівня формування компонент інвестиційного потенціалу аграрного сектору, які представлено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Отримані значення рівня формування компонент інвестиційного потенціалу аграрного сектору

Рік	Компоненти				
	Е 1	*С 2*	*Ек 3*	*І 4*	*В 5*
2018	0,0584	0,0754	0,1362	0,0261	0,1167
2019	0,1150	0,1936	0,1355	0,0267	0,1161
2020	0,1198	0,1910	0,1267	0,0343	0,1086
2021	0,1144	0,1830	0,1305	0,0310	0,1119
2022	0,0933	0,1572	0,1378	0,0247	0,1181

Джерело: розраховано авторкою

На основі елементів матриці сформовано вектор-еталон компонент інвестиційного потенціалу для ТОВ «Продсільпром» (*Ро*), який маєнаступний вигляд:

для економічної компоненти (*Е 1*):

$$PO_{E1} = (1{,}907;\ 2{,}381;\ 2{,}380;\ 1{,}157;\ 4{,}828;\ 1{,}911;\ 1{,}437;\ 1{,}997),$$

для соціальної компоненти (*С 2*):

$$PO_{C2} = (1{,}555;\ 1{,}362;\ 1{,}932;\ 1{,}833;\ 1{,}400)$$

для екологічної компоненти (*Ек 3*):

$$PO_{Ek3} = (1{,}907;\ 1{,}016;\ 1{,}165;\ 1{,}039;\ 1{,}205;\ 1{,}024)$$

для інвестиційної компоненти (*І 4*):

$$PO_{I4} = (1{,}771;\ 1{,}830;\ 1{,}838;\ 1{,}879;\ 1{,}628;\ 1{,}907;\ 2{,}015)$$

для виробничої компоненти (*В 5*):

$$PO_{B5} = (1{,}061;\ 1{,}088;\ 1{,}875;\ 1{,}085;\ 1{,}833;\ 0{,}466;\ 1{,}653)$$

Сутність формування вектора-еталона полягає в наступному: якщо частковий показник є стимулятором, то за еталон визначається його максимальне значення, якщо дестимулятором – мінімальне значення. Приклад проміжних розрахунків таксономічного показника компонент інвестиційного потенціалу підприємств Черкаської області узагальнено в додатку В.

Вектор-еталон компонент інвестиційного потенціалу для решти сільсько-

господарських підприємств Черкаської області узагальнено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Вектор-еталон компонент інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області

Компонента	Підприємство								
	П2	*П3*	*П4*	*П5*	*П6*	*П7*	*П8*	*П9*	*П10*
Економічна компонента (Е 1) інвестиційного потенціалу (вектор-еталон)									
Е 1.1	2,877	1,423	16,230	1,802	1,326	1,345	1,264	1,812	1,720
Е 1.2	1,669	1,718	9,049	1,145	1,284	1,258	1,430	2,024	1,811
Е 1.3	3,383	2,470	10,100	1,819	0,286	1,788	1,283	2,162	2,438
Е 1.4	4,167	2,833	11,720	2,043	1,262	1,916	2,470	2,072	2,637
Е 1.5	4,118	2,774	3,133	1,537	2,320	2,293	3,106	3,484	3,936
Е 1.6	2,819	1,419	15,910	1,505	1,349	1,303	1,204	1,812	1,869
Е 1.7	2,667	1,470	13,600	1,441	1,422	1,399	1,202	1,795	1,939
Е 1.8	2,604	1,404	10,270	1,628	1,245	1,336	1,436	2,149	1,710
Соціальна компонента (С 2) інвестиційного потенціалу (вектор-еталон)									
С 2.1	1,573	1,346	1,634	1,368	1,289	1,308	1,626	1,612	1,269
С 2.2	1,362	1,362	1,334	1,362	1,362	1,362	1,362	1,362	1,362
С 2.3	0,399	1,201	1,170	1,801	1,275	1,641	1,403	1,219	1,344
С 2.4	3,338	1,951	2,925	1,131	2,125	1,171	2,200	1,450	3,353
С 2.5	1,630	1,546	1,461	1,226	1,595	1,256	1,359	1,370	1,630
Екологічна компонента (Ек 3) інвестиційного потенціалу (вектор-еталон)									
Ек 3.1	2,875	1,423	36,780	1,803	1,326	1,341	1,258	1,814	1,720
Ек 3.2	1,004	1,051	1,022	1,022	1,000	1,000	9,873	1,000	1,000
Ек 3.3	1,165	1,176	0,196	1,199	1,188	1,165	1,215	1,165	1,168
Ек 3.4	1,111	1,12	1,297	1,244	1,109	4,729	1,196	1,082	1,122
Ек 3.5	1,029	1,02	1,029	1,000	1,029	1,194	1,000	1,029	1,000
Ек 3.6	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024	1,024
Інвестиційна компонента (І 4) інвестиційного потенціалу (вектор-еталон)									
І 4.1	1,694	1,370	1,476	1,400	1,305	1,353	1,245	1,626	1,795
І 4.2	2,962	1,719	1,377	1,300	1,355	1,580	1,449	2,160	1,922
І 4.3	2,111	1,352	1,519	1,694	1,520	2,367	1,387	1,662	1,746
І 4.4	1,450	1,567	1,720	1,618	1,369	1,267	1,343	1,670	1,718
І 4.5	2,097	1,383	2,557	2,205	1,422	1,228	1,240	1,516	1,783
І 4.6	1,834	1,372	1,749	1,209	1,426	1,272	1,305	1,739	1,924
І 4.7	1,544	1,430	2,615	1,923	1,342	1,311	1,372	2,060	1,827
Виробнича компонента (В 5) інвестиційного потенціалу (вектор-еталон)									
В 5.1	1,427	1,700	1,371	1,741	1,476	1,920	1,580	2,077	1,506
В 5.2	1,469	1,700	1,508	17,390	1,502	1,720	1,505	1,750	1,478
В 5.3	2,793	1,830	2,154	1,742	1,443	1,394	1,490	1,787	1,940
В 5.4	1,153	1,076	1,048	1,212	1,171	1,144	1,172	1,161	1,245
В 5.5	2,259	1,521	3,044	1,341	1,851	1,251	0,003	1,821	2,706
В 5.6	1,742	1,059	1,949	1,618	3,103	1,259	1,560	2,463	2,455
В 5.7	1,474	1,744	1,482	1,771	1,975	2,161	1,539	1,742	1,535

Джерело: розраховано авторкою

Слід зазначити, що таксономічний показник синтетично характеризує

зміни значень ознак досліджуваних груп. Інтерпретація даного показника така: він приймає високі значення за великих значень стимуляторів і низькі значення – за малих значень стимуляторів. Отримані значення рівня компонент інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств узагальнено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Отримані значення рівня формування компонент інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Рік	Підприємство									
	П1	*П2*	*П3*	*П4*	*П5*	*П6*	*П7*	*П8*	*П9*	*П10*
Економічна компонента (Е 1) інвестиційного потенціалу										
2018	0,973	0,841	0,372	0,856	0,430	0,390	0,520	0,480	0,812	0,811
2019	0,985	0,972	0,917	0,930	0,928	0,970	0,935	0,065	0,884	0,987
2020	0,384	0,338	0,948	0,982	0,960	0,820	0,571	0,429	0,586	0,273
2021	0,821	0,865	0,795	0,904	0,979	0,857	0,981	0,019	0,915	0,930
2022	0,837	0,985	0,969	0,329	0,703	0,962	0,994	0,006	0,803	0,998
Соціальна компонента (С 2) інвестиційного потенціалу										
2018	0,917	0,946	0,440	0,914	0,622	0,434	0,84	0,814	0,499	0,821
2019	0,833	0,974	0,930	0,862	0,854	0,969	0,98	0,884	0,915	0,963
2020	0,912	0,987	0,960	0,981	0,995	0,997	0,82	0,975	0,807	0,250
2021	0,957	0,864	0,810	0,996	0,895	0,718	0,965	0,965	0,788	0,974
2022	0,381	0,229	0,860	0,247	0,634	0,882	0,395	0,361	0,991	0,992
Екологічна компонента (Ек 3) інвестиційного потенціалу										
2018	0,800	0,804	0,259	0,874	0,586	0,224	0,924	0,926	0,969	0,601
2019	0,984	0,925	1,000	0,912	0,871	0,987	0,203	0,574	0,703	0,925
2020	0,770	0,985	0,910	0,997	0,996	0,955	0,953	0,899	0,683	0,754
2021	0,741	0,950	0,893	0,938	0,840	0,963	0,959	0,999	0,758	0,988
2022	0,705	0,336	0,938	0,278	0,706	0,871	0,960	0,605	0,887	0,730
Інвестиційна компонента (І 4) інвестиційного потенціалу										
2018	0,787	0,756	0,7348	0,836	0,525	0,279	0,879	0,870	0,936	0,587
2019	0,986	0,91	0,0001	0,927	0,962	0,998	0,567	0,785	0,737	0,920
2020	0,781	0,48	0,1343	0,99	0,973	0,959	0,993	0,628	0,771	0,795
2021	0,736	0,946	0,0893	0,991	0,998	0,880	0,867	0,935	0,649	0,995
2022	0,711	0,908	0,0414	0,255	0,542	0,883	0,694	0,781	0,907	0,704
Виробнича компонента (В 5) інвестиційного потенціалу										
2018	0,893	0,800	0,504	0,876	0,677	0,875	0,673	0,504	0,926	0,594
2019	0,580	0,888	0,905	0,952	0,924	0,993	0,914	0,999	0,911	0,813
2020	0,900	0,952	0,967	0,825	0,990	0,341	0,990	0,976	0,765	0,931
2021	0,998	0,945	0,707	0,956	0,449	0,99	0,483	0,545	0,525	0,883
2022	0,628	0,416	0,917	0,392	0,960	0,801	0,940	0,974	0,873	0,779

Джерело: розраховано авторкою

Значення економічної компоненти (С 1) інвестиційного потенціалу всіх сільськогосподарських підприємств Черкаської області протягом 2018–2022 рр.

коливалися в межах від 0,006 в СТОВ «Агрофірма «Колос» до 0,998 в СТОВ «Агрофірма «Маяк» у 2021 р., при цьому середнє значення решти підприємств становило 0,520, що обумовлено, насамперед, збільшенням обсягів реалізованої продукції та обсягу експорту аграрної продукції, що забезпечило частки деяких підприємств на регіональному ринку. Проте, на загальний рівень економічної компоненти (С 1) інвестиційного потенціалу негативно впливає зниження значень коефіцієнтів оборотності активів, поточної ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності власного капіталу.

Отримані значення соціальної компоненти (С 2) інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області, зокрема, ТОВ «Продсільпром», ПСП «Глорія», СТОВ «Україна» у 2019–2021 рр., обумовлені, з одного боку, зниженням кількості найманих працівників, прямими витратами на оплату праці та, відповідно, середньою заробітною палатою по галузі у 2019–2020 рр., а з іншого боку, – нівелюванням значень продуктивності праці.

Значення екологічної компоненти (Ек 3) інвестиційного потенціалу протягом 2017–2021 рр. коливалися в межах від 0,224 в СТОВ «Дніпро» у 2017 р. до 0,960 в СТОВ «Україна» у 2021 р. Зазначимо, що формування якісно нової моделі екологізації національних економік в контексті забезпечення добробуту пов’язано не лише з тим, що в умовах сьогодення не спрацьовують жодні чинні концепції, а й з появою кардинально нових викликів: кліматичні зміни, старіння населення, екологічна та продовольча кризи, криза публічних фінансів, нові вимоги до якості та кількості суспільних благ тощо.

Отримані значення інвестиційної компоненти (І 4) інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств за джерелами формування інвестиційних ресурсів аграрного підприємства обумовлюють, зокрема, кошти державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, власні кошти підприємств та організацій, кредити банків (в т. ч. іноземних) та інших позик, кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів, кошти іноземних інвесторів та інші джерела фінансування.

Так, у 2022 р. значення становили для: ТОВ «Кищенці» – 0,711; ТОВ «Продсільпром» – 0,908; СТОВ «Зоря» – 0,0414; ПСП «Глорія» – 0,255; ПАТ «Уманське племпідприємство» – 0,542; СТОВ «Дніпро» – 0,883; СТОВ «Україна» – 0,694; СТОВ «Агрофірма «Колос» – 0,781; СТОВ «Богданівське» – 0,907; СТОВ «Агрофірма «Маяк» – 0,704.

Відбувається поступове зниження обсягів коштів із державного та місцевих бюджетів, що свідчить про зниження державної підтримки аграріїв. З одного боку, занадто активне втручання держави у ринковий механізм інвестиційного процесу, безперечно, може бути шкідливим. Запровадження будь-яких інвестиційних стимулів може призвести до дисбалансу на ринку та порушення конкурентної рівноваги. А з іншого, можливість отримати певні податкові преференції та державну допомогу у інших формах є дієвим інструментом стимулювання інвестиційної діяльності.

Серед показників, що обумовлюють виробничу компоненту (В 5) інвестиційного потенціалу, різко виділяються значення СТОВ «Дніпро» 0,341 у 2020 р. та ПСП «Глорія» 0,392 у 2022 р., значення показників решти сільськогосподарських підприємств Черкаської області знаходилися в межах 0,504–0,993.

З огляду на те, що інвестиційний потенціал аграрного підприємства доцільно розглядати, як з позиції здатності здійснення витрат щодо забезпечення ефективного розвитку (внутрішній інвестиційний потенціал), так і з позиції можливостей забезпечення зацікавленості щодо вкладення засобів у розвиток підприємства з боку зовнішніх інвесторів (зовнішній інвестиційний потенціал/потенціал залучення інвестицій), на наш погляд, доцільним є розрахунок рівня сформованості інвестиційного потенціалу агарного підприємства за визначеною вище спрямованістю.

Отримані значення рівня формування компонент інвестиційного потенціалу аграрного сектору та сільськогосподарських підприємств Черкаської області дозволяють розрахувати рівень формування внутрішнього інвестиційного потенціалу, який пропонуємо визначати за формулою 2.1.

$$R_{\text{ВІП}}^{t} = \left(\frac{\text{Е1}}{m} : \frac{C2}{m} : \frac{\text{Ек3}}{m} : \frac{I4}{m} : \frac{B5}{m}\right)^{t} \quad (2.1)$$

де $R_{\text{ВІП}}^{t}$ – рівень сформованості внутрішнього інвестиційного потенціалу аграрного підприємств в *t*-му році; *Е 1* – рівень сформованості економічної компоненти інвестиційного потенціалу; *С 2* – рівень сформованості соціальної компоненти інвестиційного потенціалу; *Ек 3* – рівень сформованості екологічної компоненти інвестиційного потенціалу; *І 4* – рівень сформованості інвестиційної компоненти інвестиційного потенціалу; *В 5* – рівень сформованості виробничої компоненти інвестиційного потенціалу; m – кількість показників, що обумовлюють *n*-ну компоненту інвестиційного потенціалу.

Результати розрахунку рівня формування внутрішнього інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області узагальнено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Результати розрахунку рівня формування внутрішнього інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області*

Рік	Підприємства									
	П1	*П2*	*П3*	*П4*	*П5*	*П6*	*П7*	*П8*	*П9*	*П10*
2018	0,678	0,651	0,355	0,680	0,448	0,338	0,609	0,573	0,629	0,534
2019	0,677	0,727	0,597	0,709	0,701	0,764	0,558	0,535	0,646	0,718
2020	0,599	0,608	0,619	0,744	0,765	0,647	0,677	0,628	0,568	0,456
2021	0,665	0,709	0,524	0,747	0,648	0,678	0,668	0,573	0,566	0,744
2022	0,490	0,414	0,586	0,229	0,547	0,682	0,597	0,424	0,701	0,657

Джерело: розраховано авторкою

Розглядаючи показники рівня формування внутрішнього інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств, варто зауважити на тому, що при доволі високих значеннях (0,678 для ТОВ «Продсільпром» у 2018 р.; 0,764 для СТОВ «Дніпро» у 2019 р.; 0,765 для ПАТ «Уманське племпідприємство» у 2020 р.; 0,747 для ПСП «Глорія», СТОВ «Агрофірма «Маяк» у 2021 р. та 0,682 для СТОВ «Дніпро» у 2022 р.), інвестиційний потенціал агарних підприємств, з позиції відтворення, є доволі низьким, що свідчить про

неефективне використання фінансових ресурсів у якості інвестиційних вкладень.

Рівень формування зовнішнього інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств пропонуємо розраховувати за наступною формулою 2.2:

$$R_{\text{ВІП}}^{t} = \left(\frac{\text{Е1}}{m} : \frac{C2}{m} : \frac{\text{Ек3}}{m} : \frac{I4}{m} : \frac{B5}{m}\right)^{t} / n \qquad (2.2)$$

де $R_{\text{ВІП}}^{t}$ – рівень сформованості внутрішнього інвестиційного потенціалу аграрного сектору та сільськогосподарських підприємств в *t*-му році; *Е 1* – рівень сформованості економічної компоненти інвестиційного потенціалу; *С 2* – рівень сформованості соціальної компоненти інвестиційного потенціалу; *Ек 3* – рівень сформованості екологічної компоненти інвестиційного потенціалу; *І 4* – рівень сформованості інвестиційної компоненти інвестиційного потенціалу; *В 5* – рівень сформованості виробничої компоненти інвестиційного потенціалу; *m* – кількість показників, що обумовлюють *n*-ну компоненту інвестиційного потенціалу; *n* – кількість компонент інвестиційного потенціалу; *t*-період часу.

Результати розрахунку рівня формування внутрішнього та зовнішнього інвестиційного потенціалу аграрного сектору представлено в на рис. 2.1.

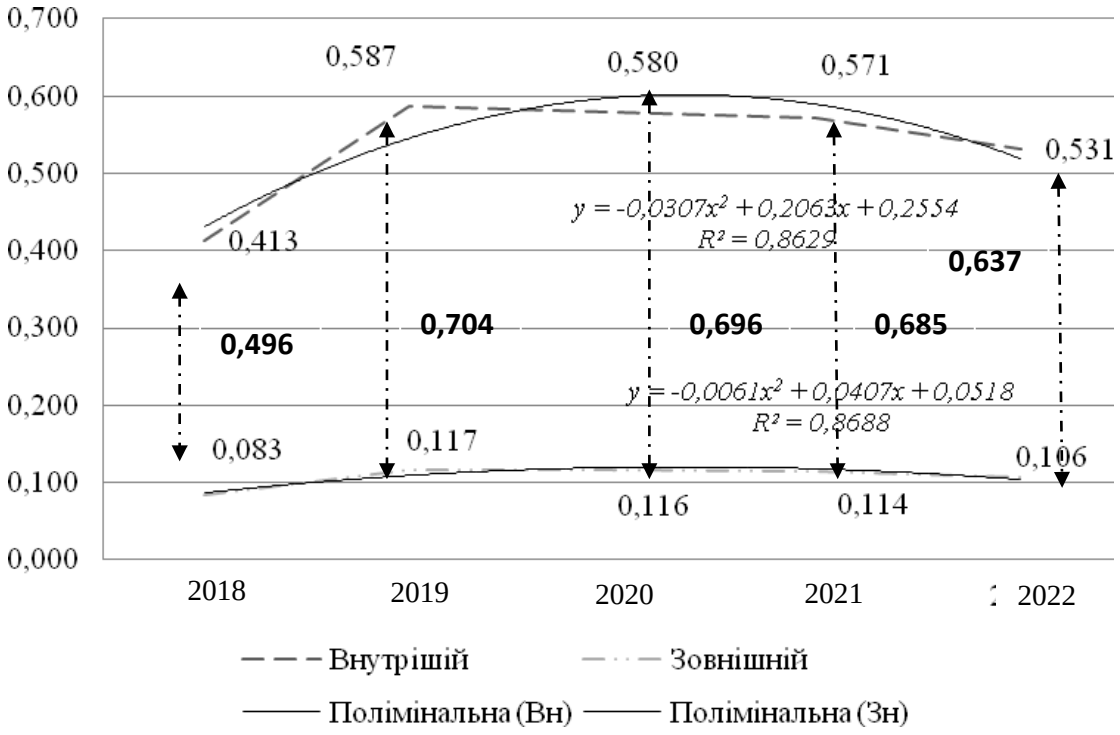

Рис. 2.1. Результати розрахунку рівня формування внутрішнього та зовнішнього інвестиційного потенціалу аграрного сектору

Джерело: побудовано авторкою

Доволі низькі значення рівня формування зовнішнього (за джерелами формування) інвестиційного потенціалу аграрного сектору свідчать про нераціональну структуру інвестиційного забезпечення, що обумовлено наявністю проблем щодо використання можливостей (потенціалу) формування ефективної системи управління інвестиційною діяльністю та визначає необхідність розроблення та використання комплексної моделі гармонійного розвитку системи залучення, насамперед, іноземних інвестицій (потенційні можливості іноземного інвестування є значно більшими у порівнянні із внутрішніми/національними), оскільки статична (не динамічна, та що не розвивається, враховуючи зміни внутрішнього, зовнішнього середовищ) модель не зможе вчасно реагувати на виклики та можливості внутрішнього та зовнішнього середовища аграрного сектору.

Низькі значення рівня формування зовнішнього інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області, зокрема у 2018 р. (0,068 для СТОВ «Дніпро» та 0,083 для ТОВ «Кищенці» у 2022 р. (середнє значення протягом 2018–2022 рр. не перевищувало 0,120, тобто 12 %), свідчать про вкрай низьку спроможність аграрного сектору до залучення інвестицій або/та інвестування, до чого призвели ряд стримуючих факторів, які презентують діяльність сільськогосподарських підприємств, як менш інвестиційно привабливу сферу. Крім того, зважаючи на погіршення в останні роки показників діяльності підприємств аграрного сектору, він залишається доволі непривабливим для інвестування.

Таблиця 2.13

Результати розрахунку рівня формування зовнішнього інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств Черкаської області

Рік	Підприємства									
	П1	*П2*	*П3*	*П4*	*П5*	*П6*	*П7*	*П8*	*П9*	*П10*
2018	0,136	0,130	0,071	0,136	0,090	0,068	0,122	0,115	0,126	0,107
2019	0,135	0,145	0,119	0,142	0,140	0,153	0,112	0,107	0,129	0,144
2020	0,120	0,122	0,124	0,149	0,153	0,129	0,135	0,126	0,114	0,091
2021	0,133	0,142	0,105	0,149	0,130	0,136	0,134	0,115	0,113	0,149
2022	0,098	0,083	0,117	0,046	0,109	0,136	0,119	0,085	0,140	0,131

Джерело: розраховано авторкою

Графічне зображення результатів оцінки інвестиційного потенціалу підприємств аграрного сектору Черкаської області представлено на рис. 2.2.

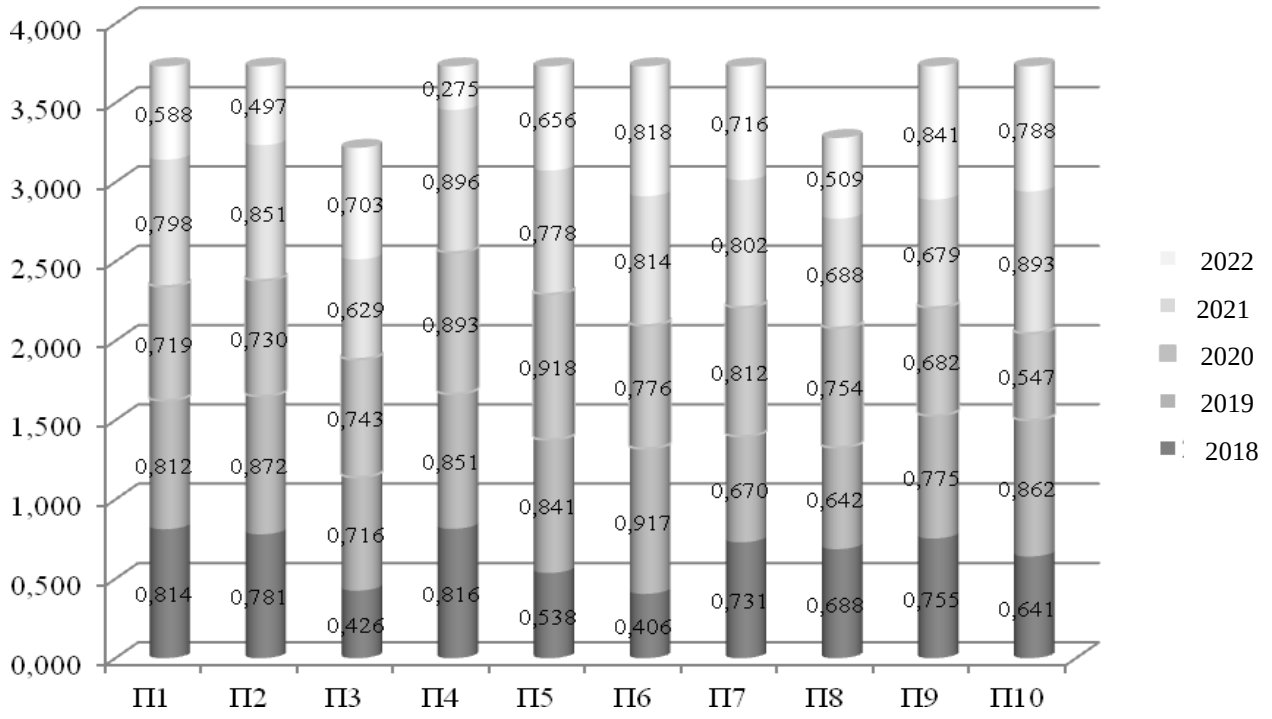

Рис. 2.2. Графічне зображення результатів оцінки інвестиційного потенціалу підприємств аграрного сектора Черкаської області

Джерело: побудовано авторкою

Запропонований методичний підхід щодо оцінки інвестиційного потенціалу підприємств аграрного сектору включає в себе використання методутаксономії при визначенні рівня формування компонент інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств, результати якого стали основою визначення рівня формування інвестиційного потенціалу, як з позиції відтворення, так і з позиції залучення інвестицій, який в своїй сукупності потенційно спроможний вирішити поставлене завдання.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Підходи до визначення стратегічних засад розвитку інвестиційного забезпечення, як комплексного економічного процесу в умовах невизначеності більшості ринкових змін, проявів кризових станів у складних соціальних системах (прояви коронакризи та її вплив на економіки світу, міжнародні та регіональні ринки; фінансова нестабільність та ведення військових дій на території України) формують логічне включення відповідної проблематики інвестиційного процесу до стратегічного та тактичного поля дій (механізмів, заходів) влади, бізнесу всіх рівнів.

У першу чергу актуалізованим постає поєднання концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення та стратегічних планів уряду, відповідність стратегіям розвитку економіки на періоди 5-10-15 років, галузевим планами та програмам, що формує новітню платформу синергетичної взаємодії в парадигми відносин «влада-інвестор-підприємство-ринок», окреслює реальну та практично спрямовану партнерську взаємодію в русі до ефективної моделі агросектору економіки України та впровадження комплексної моделі економіки знань. По-друге, формування стійкої зацікавленості підприємств агросектору в удосконаленні інвестиційного процесу, управлінні відповідними проєктами, оновленні ділових комунікацій, розширенні партнерських відносин з національними та закордонними інвесторами та системного залучення досвіду регіонів-лідерів розвитку агросектору [56, С. 86].

Визначимо узагальнене бачення та стратегічно значущі положення сучасної методології інвестиційного забезпечення з позиції перспектив формування науково обґрунтованих основ моделі кластерної економіки України, інтересів розвитку аграрного сектору регіонів, базових характеристик передумов такого процесу.

Регулюючий вплив системи українського регіонального управління в

умовах активного реформування економіки, нарощування потенціалу інвестиційного забезпечення провідних сфер бізнесу постійно змінює вектори, переходить від адміністративних методів управління до м'якого регулювання ринкового середовища з елементами комплексного контролю за процесами життєдіяльності. Заходи державної політики повинні бути націлені на вирішення таких стратегічних завдань: формування інтегрованої платформи впливу на національну економіку за рахунок синергетичного поєднання знань, досвіду, ресурсів; розробка інструментарію ефективної взаємодії учасників процесу кластеризації на основі балансу інтересів з метою активізації їх включення в систему інноваційних відносин; формування і реалізація прогресивних напрямів інституціоналізації та системного розв'язання конфлікту економічних інтересів. Реалізація означених стратегічних завдань повинна бути здійснена за умови формування цільової моделі кластерної політики, переваги якої для ефективної інтеграції територій у світову економічну систему та оптимального, з точки зору глобальних трендів, використання ресурсів доведено досвідом багатьох країн світу [57].

Формування концептуального підходу до стратегічного бачення інвестиційного забезпечення розвитку українського аграрного сектору – процес, що окреслює послідовність дій, заходів, цільового регуляторного впливу на інвестиційні процеси на рівні регіонів та галузей, транскордонної та кластерної взаємодії (рис. 3.1).

Дотримання методологічних та концептуалізованих підходів у практичних діях регуляторного впливу породжує одночасно перспективність отримання запланованих, позитивних змін і зрушень та одночасно формує суперечності та конфлікти, які мають векторність прикладного характеру (потребують свого визначення та оцінки порушення балансу інтересів.

Наприклад, доступ до інвестиційного забезпечення в парадигмі відносин «малий-середній-великий» бізнес).

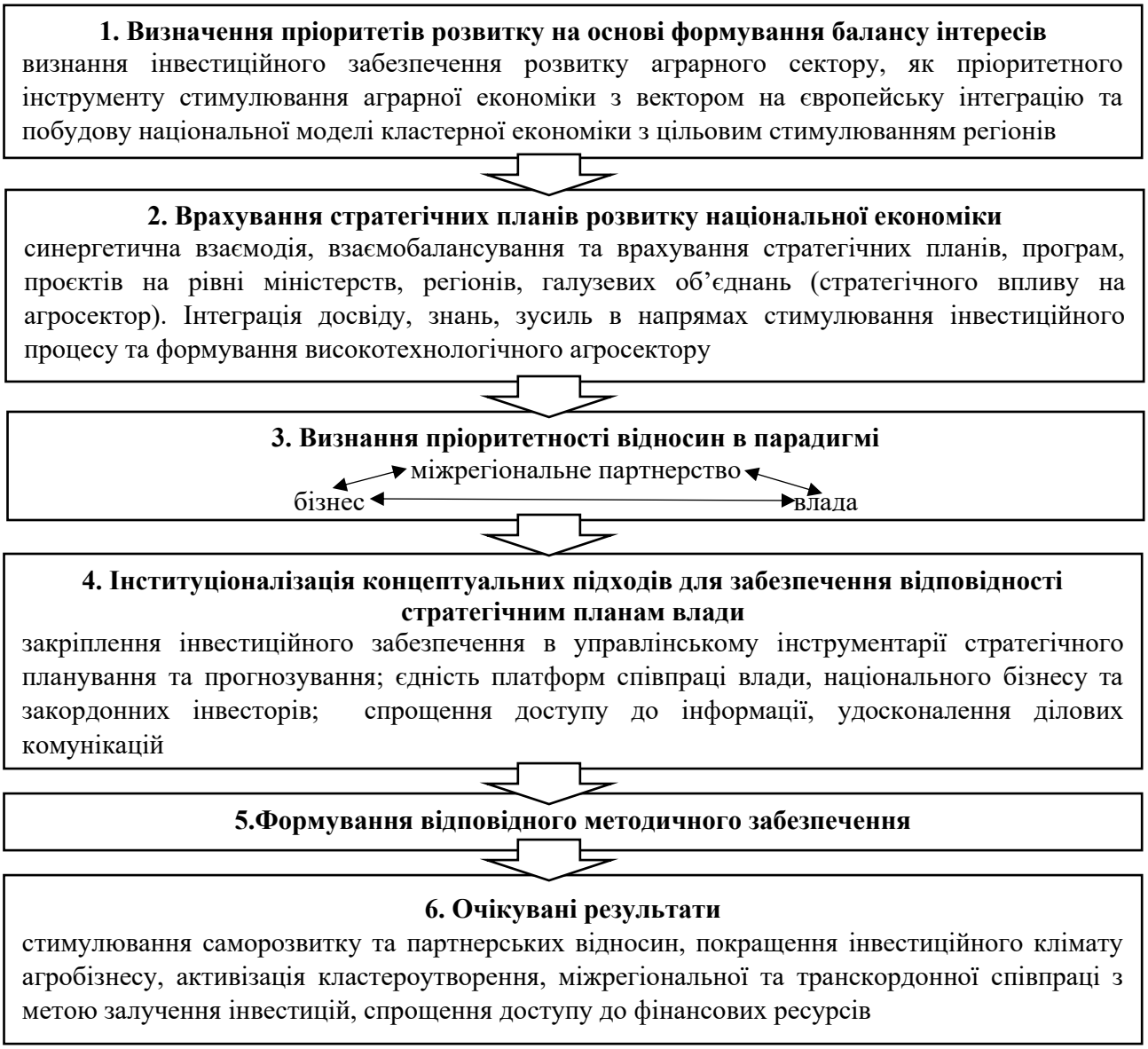

Рис. 3.1. Послідовність формування концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення агросектору України

Джерело: складено автором

Більшість конфліктів слід очікувати у вирішенні стратегічних і тактичних завдань у сферах державної підтримки, доступу до ресурсів, якості інформаційного забезпечення. Все це питання подальшої зміни концепцій підтримки великого (олігархічного) бізнесу та переходу на модель конкуренції на платформах співпраці, партнерства, покращення станів ділового та бізнесового середовища.

Окреслимо бачення та основні характеристики концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення агросектору з позиції ідеї, її наповнення та відповідності ключовим стратегічним пріоритетам розвитку національної економіки, євроінтеграційним цінностям, екологізації виробництва, інформатизації та діджиталізації виробництв, змін оцінок суспільного відтворення.

Якісні та кількісні зміни в інвестиційному забезпечені (діяльності) шляхом активного (розуміємо державне втручання) та пасивного (ринкове саморегулювання) регулювання національної економіки в умовах одночасного формування інформаційної економіки, активізації кластероутворення, нарощення потенціалу інновацій та інвестицій, стрімкого нарощення продуктивності праці, збільшення врожайності, підвищення стандартів якості національного продукту та передбачають системне державне втручання, забезпечення цільової підтримки з пріоритетами на партнерські відносини бізнесу та влади, внутрішню консолідацію національного бізнесового середовища.

Місія агросектору в макроекономічному розумінні – стійкий розвиток національної економіки з прогресивною агроскладовою та забезпечення розширеного відтворення агропромислового комплексу на сучасних платформах системної взаємодії зацікавлених учасників, комплексно орієнтованих змінах регіонів на платформі партнерства та вирівнювання станів до оцінок лідерів агросектору [58].

Мета – формування цільового, ефективного, результативного інвестиційного забезпечення як інструменту конкурентоспроможного національного агросектору України на основі науково обґрунтованих дій та заходів та цільового руху до кластерної економіки з активними елементами та збільшенням масштабів прямої державної підтримки.

Рекомендоване наповнення багатоцільового спрямування та науково орієнтованого бачення концептуальних підходів окреслює практичну спрямованість та низку функцій, що будуть актуалізовані в процедурах,

інструментах, технологіях інвестиційного забезпечення агросектору та діях провідного менеджменту галузевих міністерств, великих підприємств, регіональної та місцевої влади, провідних експертів, фінансового менеджменту інвестиційних інституції. Найбільш затребувані з них:

– багатофункціональність інвестиційного забезпечення як складного економічного та управлінського процесу в умовах активної глобалізації світових аграрних ринків та ускладнення питань продовольчої безпеки; регіональне різноманіття інвесторів (регіони світу та країни, населення та бізнес України) і сфер інвестування (формується на основі економічних інтересів інвесторів та передбачає необхідність балансу з національними інтересами України);

– стимулювання за рахунок інвестиційного забезпечення розширення меж та активності інтеграційних процесів (галузевих, виробничих, кластероутворювальних) на платформах економічної підтримки держави та регулювання ринкового відтворення; злиття та поглинання, як безперервний ринковий процес удосконалення агросектору;

– забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору на сучасних платформах інвестиційного забезпечення з пріоритетами інноваційного та екологічного спрямування змін, чіткого дотримання продовольчої безпеки, високотехнологічного забезпечення виробництва;

– мотивування інвесторів на платформах партнерства, інтегрованих дій, цільової підтримки держави, розширення видів інвестування, оновлення управлінських підходів та відповідного інституційного забезпечення;

– інституціоналізація методичного забезпечення інвестиційного забезпечення в різноманітних підходах, механізмах, інструментах та технологіях фінансово-господарської діяльності;

– дотримання цінностей та пріоритетів розвитку єдиної аграрної політики Європи (як вектора руху економіки України та її ринкових реформ);

– мотивування агропідприємств у напрямах інвестиційного проєктування, екологічного та соціального різноманіття, інтегрованої та гармонізованої співпраці, очікуваних ефектів та результатів, тактичного та стратегічного

планування.

Ключові поняття концептуальних підходів, що формують теоретико-методологічне підґрунтя та потребують свого розширеного тлумачення, врахування особливостей економіко-правового поля українського законодавства: інвестиційний процес, інвестиційна діяльність, агроінвестиційна політика, інвестиційна та фінансова безпека, продовольча безпека, інвестиційна привабливість, інвестиційна уразливість, інвестиційний клімат, інвестиційна культура, інвестиційний імідж, інвестиційне регулювання національної економіки (агросектору), активне та пасивне інвестиційне забезпечення, управління знаннями в агроменеджменті [59, С. 112].

Свого відображення, обґрунтування потребують завдання, що повинні бути визначені в межах дій концептуальних підходів та забезпечують у подальшому ефективність практичного розвитку інвестиційного процесу. Рекомендуємо розглядати такі з них, що постають дійсно масштабними, актуалізованими до сучасної проблематики розвитку аграрного сектору:

– визначення пріоритетів інвестиційного забезпечення та розвитку національного агросектору (рекомендовані напрями визначення пріоритетів);

– напрацювання аналітичного потенціалу, формування інтегрованих баз даних, експертиз, моніторингу оцінок та станів агросектору, інвестиційного процесу;

– формування методичного забезпечення щодо управління знаннями в сфері агроменеджменту (складова інвестиційного забезпечення агросектору); розробка комплексних (уніфікованих) механізмів, інструментів, технологій заходів активних та пасивних дій влади, бізнесу в межах національної інвестиційної політики та комплексного розширення державної підтримки;

– залучення інноваційних та інтелектуалізованих підходів, оновлених та уніфікованих процедур, технологій, комунікацій, інтелектуального забезпечення та відповідного електронного діловодства в агросектор;

– формування системних підходів врахування інтересів країни в інвестиційному забезпечені агросектору (безпеки; економічного та соціального

розвитку), напрацювання макроекономічного інструментарію, підпорядкованого завданням реалізації національних та регіональних стратегій розвитку агроекономіки.

Завдання потребують свого постійного вивчення, актуалізації, контролю за виконання, обговорення, доповнення, змін у відповідності до зрушень в станах економіки. Саме завдання окреслюють сутність процесу концептуалізації та концентрації зусиль державного та галузевого менеджменту, бізнес-спільноти, лідерів агроекономіки.

Концептуальні підходи мають свою множинність, актуалізацію економічних та управлінських знань, що повинно сформувати активне поле змін з цільовими векторами впливу на агросектор країни, забезпечити варіантність розвитку та практичних дій державної, галузевої та регіональної влади, удосконалити підходи до формування цільової державної інвестиційної політики з пріоритетом – національні економічні інтереси [60].

Наведемо перелік та узагальнене бачення концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення з урахуванням векторності вже обраних реформ, стратегічних планів, обґрунтованих моделей майбутнього країни та її агроекономіки з позиції наявного науково-практичного потенціалу.

1. Аналітико-діагностичне забезпечення процесів розвитку агроекономіки, інвестиційного процесу з позицій цільового дослідження станів внутрішнього та зовнішніх ринків, оцінки змін у пріоритетах та перспективах ведення сільськогосподарського виробництва, накопичення досвіду проведення експертиз (економічного, соціального, екологічного характеру). Поглиблення наукового аналізу в напрямах синергетики практичного розвитку економічних процесів (у першу чергу інвестиційних процесів) зі спрямуванням на інноваційну та кластероутворювальну діяльність, екологічну безпеку, виробництво органічних продуктів , залучення інновацій з відповідними рекомендаціями до пріоритетності інвестиційного забезпечення, ефективної макроекономічної структури галузі та науково обґрунтованої алокації ресурсів. Оцінка еволюції виробничих та фінансово-біржових відносин в агросекторі з

урахуванням сучасних трендів організації ведення господарської діяльності.

2. Стратегування, як форма обов'язкового управлінського коригуючого впливу на економічні процеси; забезпечення координації усіх рівнів та складових системи ведення господарської діяльності, створення та реалізація – завдань, заходів, механізмів реалізації мети (пріоритетних завдань), урахування пропорцій системи відтворення в комплексних процесах інвестування. Оприлюднення та дотримання груп економічних інтересів у форматах економічного та соціального розвитку територій, господарських комплексів, підприємств-лідерів у галузі (особливо актуально для великого, консолідованого бізнесу). Формування позитивного інвестиційного клімату та відповідного іміджу ділового середовища агросектору української економіки, удосконалення оцінок інвестиційної привабливості регіонів, підприємств-лідерів на основі інтегрованих платформ баз даних та баз знань.

3. Інституціоналізація національного інвестиційного ринку з цільовими інструментами інвестиційного забезпечення агросектору актуалізованими як для поточних станів агроекономіки, так і потенційних в майбутньому. Формування умов, правил, законів щодо захисту інвесторів в агросектор, як стратегічного інтересу економічного розвитку, первинного прояву національного економічного інтересу. Формування зон, угрупувань (регіонів, видів діяльності) та видів проєктів з державними гарантіями, як преференцій для національних або іноземних інвесторів. Активізація укладання міжнародних угод щодо інвестицій в агросектор з особливо сприятливими умовами та цільовими державними гарантіями захисту інвесторів, участю інвестиційних нянь та іншими специфічними підходами.

4. Формування інноваційного поля інвестиційного забезпечення та розвиток венчурного фінансування, залучення змішаних форм фінансування проєктів, інноваційних кластерів. Формування цільових проєктів, бізнес-клубів, кластерних утворень та асоціацій для країн-імпортерів капіталів з особливими умовами фінансування саме агросектору (хоча тут існують як позитивні, так і негативні перспективи, які потребують своєї окремої оцінки, обговорення на

публічних платформах). Мобілізація інвестиційних ресурсів населення для участі в ризикових, але достатньо прибуткових проєктах (світовий досвід прибутковості за венчурними проєктами складає 20-25% річних на вкладений капітал, як для агросектору, так і для харчової промисловості).

Очікуваний результат, який слід передбачувати та закладати в стратегічні плани та програми розвитку аграрного сектору України:

1. Накопичення цільової інформаційної бази з якісною інформацією формалізованого (офіційного) та неформалізованого (експертного, науково-дослідного, підприємницького) характеру з відкритим доступом до інформаційних ресурсів. Розширення рамкових умов отримання інформації, формування цільових інтегрованих платформ накопичення та обробки великих обсягів інформаційних ресурсів. Що сформує можливість в перспективному баченні розширення списку високоліквідних об’єктів інвестування, рейтингування підприємств та кластерів (особливо цікавими постають партнерські проєкти), якісного відображення станів з урахуванням економічних та соціальних інтересів (країни, регіонів).

2. Отримання комплексних оцінок, рейтингів, експертиз та визначення реальних станів у відповідності до місії, мети та завдань досліджень, актуалізованих запитів. Наприклад: інвестиційної привабливості або уразливості; інвестиційної безпеки (комплексів ризиків, негативних факторів впливу та ін.); вивчення окремих цільових зон, територій; ринків, галузей; оцінки інвестиційного клімату за розширеними форматами, що надасть можливість активізувати довгострокове інвестування, залучати іноземних інвесторів на основі гармонійних угод та балансу інтересів, залучати кластерні платформи співпраці, зменшити фактор часу в реалізації капітальних інвестицій, покращити ділові комунікації в процедурі інвестиційного процесу.

3. Розширення меж інформаційно-аналітичних досліджень інвестиційних проєктів з урахуванням: соціальної, економічної, культурної, іміджевої складової. Що сформує можливість знизити ризики інвесторів, покращити оцінки національного бізнес-середовища в агросекторі, залучати довгострокові

інвестиції, формувати позитивний імідж національних агропідприємств, активізувати змішані портфелі інвестицій, кооперувати в капітальному інвестуванні на основі кластерних угод.

4. Формування цільового геоінформаційного забезпечення. Можливість отримувати інтерактивну інформацію (карти, геолокаційні програми з елементами кластеризації, угрупувань за бажаними параметрами (технології картування, DateM); науково обґрунтоване унаочнення результатів досліджень (кластероутворення, групування, зонування). Найбільш затребувані параметри, що не мають свого своєчасного та якісного віддзеркалення: міжрегіональні процеси; алокація ресурсів; стани регіональних ринків; зони екологічних проблем. Що дасть змогу розширити форми та види інвестицій з урахуванням специфіки об’єкта інвестування; покращення якості масштабування українського агробізнесу; якісне ранжування об’єктів інвестицій за різними параметрами (географічними, ландшафтними, геолокаційними, кліматичними та іншими). Нова якість управлінських рішень щодо питань реальних інвестицій в коротерміновому відображенні.

5. Формування кола високопрофесійних експертів. Залучення до визначення станів агросектору та відповідного інвестиційного забезпечення фахівців та експертів зі світовим ім’ям, системними знаннями в агроекономіці. Це в першу чергу консалтингові фірми з світовим ім’ям, провідні міжнародні та національні банки, міжнародні та національні агробіржі. Що стимулює в подальшому удосконалювати інвестиційну політику на рівні видів діяльності та регіонів, а також – більше довіряти українському агробізнесу світовій бізнес-спільності; самостійно та відповідально підприємствам та регіональній, галузевій владі залучати інвесторів до агропроєктів; гармонізувати відносини з великими інвесторами (світові банки та інші великі міжнародні фінансові інституції).

6. Активізація страхування інвестицій. Удосконалення страхування підприємств та проєктів агросектору за рахунок розширення видів послуг, різноаспектного залучення державного страхування. Що буде стимулювати

новітні форми та види страхування на інтегрованих платформах ведення бізнесу (страхування кластерних проєктів, портфельних інвестицій зі змішаними секторальними інвестиціями, угод з біржами).

Очікувані результати від впровадження концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення, які відкриваються для бізнесу, інвесторів і національної економіки в цілому на умовах синергетичного поєднання знань методичного та практичного характеру представлені в табл. 3.1.

Функції управлінського процесу визначення станів інвестиційного забезпечення, аналітичні дослідження та наукові розробки щодо зв'язків з державною інвестиційною політикою мають вплив на: процес організації агросектору; мотивацію агробізнесу та володіння затребуваною інформаційно-аналітичною базою даних; тактичне та стратегічне планування; адаптацію та захист інтересів інвесторів (у першу чергу закордонних, у тому числі з супроводом інвестиційних нянь); контроль та прийняття рішень усіх агентів інвестиційного процесу; регулювання відносин та процесів з позиції – консолідації, гармонізації, актуалізації національних та бізнесових інтересів; удосконалення та інституціоналізації відповідного правового поля, залучення нових форм інвестицій; вирівнювання розвитку окремих регіонів до станів лідерів.

Таблиця 3.1

Очікувані результати від впровадження концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення

Сфера дії результатів	Узагальнена характеристика результату	Векторність впливу на національну економіку
1	2	3
Збільшення інвестицій в агросектор	Корегування орієнтирів стратегічного інвестування в залежності від економічних інтересів аграріїв, збільшення впливовості інноваційного та інформаційного прогресу	Покращення фінансового стану країни. Нарощування обсягів експорту продукції, зростання продуктивності праці в сільському господарстві, збільшення врожайності . Залучення високих технологій в агросектор на основі загальної інтелектуалізації та діджиталізації праці.

Агроаналітика, агроконсалтинг	Покращення якості та обсягів інформації, формування цільових інформаційних ресурсів та відповідних інтегрованих платформ	Покращення стану загального інформаційного забезпечення в парадигмі «інвестор-бізнес». Зменшення можливих помилок, а також покращення якості експертиз, діагностик, прогнозів та стратегічних планів.
Інформаційна прозорість дій влади та фінансових інституцій	Залучення інноваційних проєктів в сфері електронного забезпечення , е-грошей та перехід на блокчейн-інфраструктуру обслуговування; часткове усунення фінансового посередництва; розширення меж портфельних гарантій для фінансування купівлі землі фермерськими господарствами (2021 рік державна субвенція склала 1 млрд грн на погашення кредитних ставок)	Удосконалення процедур бюджетування. Отримання фінансування в форматі пілотних проєктів CBDC та перехід на електронну національну грошову одиницю у відповідності до стратегії Національного банку України 2025. Активізація участі фермерів в державній програмі кредитування «5%-7%-9%».
Екологічна безпека та стабілізація кліматичних зрушень	Покращення екологічних оцінок (цільового екологічного аудиту та експертиз), клімату; зменшення проблемних оцінок за станами екологічної безпеки	Зменшення екологічних ризиків в інвестиційних проєктах. Скорочення витрат на усунення надзвичайних ситуацій в життєдіяльності сільського населення
Підвищення якості життя селян, формування нової моделі сільського устрою	Розвиток сільської місцевості, розширення сільської інфраструктури обслуговування населення (фінансової, інформаційної), залучення інвесторів з сільського населення	Покращення оцінок інвестиційної привабливості територій, бізнес- та ділового середовища. Формування національної моделі організації сільських територій з дотриманням євроінтеграційного руху.

Продовження табл. 3.1

1	2	3
Стабілізація внутрішнього ринку, удосконалення економічних відносин на ринку землі	Стабілізація продажів земельних паїв на рівні 1% сільгоспземель (світовий стандарт). Як перехідний етап -очікувано перші роки після введення реформи продаж на рівні 3-5% ,ефект запуску ринку(в Україні бажаючих купити землю в 2,5 рази більше, ніж бажаючих продати, що слід визнавати перспективним в нарощені потоків інвестиційних ресурсів).	Економічне зростання, соціальна стабільність. Пожвавлення національного ринку за рахунок кредитних ресурсів саме в агросектор. Активізація інвестиційного процесу в тому числі за рахунок інвестицій в купівлю землі (земельних паїв, для юридичних осіб з 2024 р.). Зміна норм кредитних ризиків для купівлі землі фермерськими господарствами (на сьогодні НБУ визначає розрахунковий коефіцієнт заставної вартості землі на рівні 0,35)
Продовольча безпека, стимулювання органічного та екологічно чистого виробництва	Насичення внутрішнього ринку продуктами харчування з оптимальними цінами для середнього споживача	Стимулювання розширеного відтворення соціальної сфери та економіки.

	інвестиції в пріоритетні сфери органічного та екологічного виробництва відповідно до попиту населення	Управління якістю інвестиційного забезпечення . Збільшення на національних ринках екологічно та органічно чистої продукції
Система знань щодо управління інвестиційним забезпеченням	Систематизація знань в сфері інвестиційної політики агросектору в умовах ринкової трансформації	Активізація досліджень з питань інвестиційних угод та ризиків, кластероутворення, міжрегіональних та транскордонних партнерських відносин. Формування цільових стратегій секторального розвитку агроекономіки з залученням механізмів управління знаннями

Джерело: сформовано авторкою

Цільова та методологічно спрямована характеристика перерахованих підходів дозволяє сформувати єдність та перспективність розширення напрямів, залучати комплексні наукові методики, стратегії, діагностики, моніторингу. Особлива увага – дотримання стандартів ЄС у питаннях цільових програм, заходів, механізмів та технологій підтримки, соціальних проєктів та програм.

Залучення потенційних інструментів управлінського характеру у процеси стимулювання економіки – це одночасно умова, фактор і передумова збалансованості розвитку галузей, формування внутрішніх ринків, можливість просування на вітчизняних і світових ринках певної продукції у рамках спеціалізації з вектором забезпечення суспільного прогресу. Науково орієнтоване регулювання відтворювального процесу передбачає отримання позитивного результату від ефективності системи відносин «підприємство-галузь-територія (регіон)», «населення-бізнес-органи влади». Ці групи активно взаємодіють, трансформуються у процесі розвитку і провокують як прогресивні зміни, так і конфлікти, протиріччя. Невирішеність питань балансу інтересів стримує прогрес, формує передкризові та кризові стани в економіці [134].

Теоретико-методична основи концептуальних підходів формуються в складному синергетичному просторі системи знань економіки, агроекономіки, менеджменту, маркетингу, інформатики, біржової діяльності, управління проєктами. Інтеграція знань стає ключовим інструментом позитивних зрушень і новітніх технологій, багатофункціональності процесів та очікуваних майбутніх

оптимістичних сценаріїв розвитку. Як результат управлінської діяльності – вирішення окреслених проблемних зон, поступове та консолідоване формування передбачуваної моделі управління знаннями в інвестиційному процесі з елементами інформаційно-аналітичної культури, дотриманням європейських стандартів ведення бізнесу, залученням потенціалу знань економіки та менеджменту до процесу управління інвестиціями; інтегрування інформаційних ресурсів на спільних платформах.

У практичній площині формування якості інвестиційного забезпечення постає першочерговим завданням на основі новітніх стандартів фінансового та інвестиційного менеджменту, потребує врахування інноваційних піходів та технологій в агросфері, залучення різних видів та форм інвестицій у проєкти українських аграріїв. У перспективі слід очікувати принципового покращення інвестиційного клімату та позитивних оцінок бізнес- та ділового середовища агросектору, підвищення рівня прибутковості підприємств, збільшення бази оподаткування та самих податкових платежів, посилення зацікавленості до міжрегіонального партнерства з метою нової якості інвестиційного забезпечення, отримання досвіду прийняття рішень та його науково обґрунтованого адаптування.

Проведене дослідження дозволило сформулювати висновок, що інвестиційне забезпечення постає актуальним питанням та має свої, відповідні до часу, приховані потенціали, проблеми та конфліктні зони, які не дозволяють стрімко змінювати агросектор та ефективно розвивати національну економіку. Враховуючи макроекономічні особливості інвестиційного процесу в аграрній галузі, слід звернути увагу на необхідність формування цільового управлінського забезпечення позитивних змін, напрацювання позитивного досвіду, систематизації лідерських практик, а насамперед – отримання об’єктивних, позитивних прикладів партнерства щодо інтегрованих платформ інвестиційного забезпечення.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано нові підходи щодо ефективного інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки. Одержані результати свідчать про досягнення поставленої мети і дають підстави для наступних висновків:

1. Узагальнення підходів щодо визначення змістового наповнення понять «інвестиції», «інвестиційний потенціал», «інвестиційне забезпечення», дозволило уточнити їх сутність та запропонувати: трактування «інвестиційного забезпечення аграрного сектору», як процесу використання наявних та залучення потенційних внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів та обов'язкової умови відтворення всіх факторів виробництва (землі, праці та капіталу), що сприятиме поглибленню понятійно-категоріального апарату економічної науки у галузі формування ефективного інвестиційного забезпечення аграрного сектору України. Інвестиційне забезпечення розглядається, як складна система, що розвивається, основними компонентами якої визначено виробничі, економічні ресурси та ресурси інвестиційної активності; природні і трудові ресурси, які в своїй сукупності формують інвестиційний потенціал аграрного сектору, зокрема, обумовлюють економічну, екологічну та соціальну складові його структури, кожна з яких є системою різного ступеня складності та виконує свої функції. Це посилить розуміння інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств та складових його формування.

2. Удосконалено класифікацію джерел формування інвестиційних ресурсів, в якій кожну з нині визначених складових – внутрішніх і зовнішніх джерел формування інвестиційних ресурсів – запропоновано подати в такій інтерпретації: внутрішні включають внутрішні власні (нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування, інші внутрішні власні джерела підприємства (кошти від реалізації основних засобів, які були у вжитку; дивіденди, що направляються на інвестування; кошти від розміщення цінних паперів на вторинному ринку) і внутрішні залучені (додаткові внески пайового

або акціонерного капіталу, кошти від емісії акцій, заощадження трудового колективу, залучені від корпоратизації кошти, інші внутрішні залучені джерела (тобто, безоплатно надані матеріальні та нематеріальні активи); до зовнішніх доцільно віднести: зовнішні залучені (кошти від продажу інвестиційних цінних паперів, інші внески фізичних та юридичних осіб, венчурний капітал, фінансовий лізинг, селенг), зовнішні позикові (банківський іноземний кредит; кредит банківський, іпотечний, податковий; облігаційні позики; позики кредитних спілок та інших недержавних фінансових установ; інші джерела) та зовнішні бюджетні (кошти державного бюджету на безповоротних засадах, кошти місцевих бюджетів на безповоротних засадах, інші джерела (кошти за рахунок перерозподілу бюджетних платежів дотацій та пільг в оподаткуванні).

3. Розроблено науковий підхід щодо оцінювання інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки України, що залежить від активності аграрними підприємствами використовувати інвестиційний потенціал, з огляду на що було оцінено інвестиційний потенціал аграрного сектору шляхом визначення набору кількісних показників, здатних сформувати чітке уявлення про нього, та побудови за допомогою методу таксономії інтегрального показника рівня інвестиційного потенціалу, який і служить відображенням оцінки якості інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки України.

4. Встановлено, що протягом 2018–2022 рр. відбулося зростання індексів цін агропродовольчої продукції на 27,7 % при незначному зменшенні індексів споживчих цін (на 3,7 %); збільшення інвестицій в економіку України (на 18 %) при зменшенні їх сум у сільське господарство (на 23 %, що підтверджено розрахованою функцією тренду капітальні інвестиції у сільське господарство України) при скороченні прямої державної фінансової підтримки суб’єктів господарювання аграрного сектору більше ніж удвічі.

5. Виявлено, що основним джерелом фінансування капітальних інвестицій в економіку країни залишаються власні кошти – 66,93 % (у сільському господарстві – 90,65 % та кредити банків – 8,61 %). Діагностика складу прямих

іноземних інвестицій в Україну показала їх утворення двома групами капіталів: тими, що безпосередньо належать іноземним резидентам, та такими, що в числі іноземних компаній контролюють резидентів. Виявлено невисоку частку прямих іноземних інвестицій від розвинених країн світу в загальній їх структурі, наявних в усіх галузях української економіки, проте більш помічених у переробній промисловості та промисловості, а також у сфері оптової та роздрібної торгівлі. Так, впродовж 2017–2021 рр. загальні прямі іноземні інвестиції в АПК склали майже 16,7 млрд дол. США, з яких на галузь сільського, лісового та рибного господарства припало лише 3 млрд грн, решта – на реалізацію інвестиційних проєктів на підприємствах харчової і переробної промисловості.

6. Виявлено причини інвестиційного спаду в аграрному секторі, серед яких: військові дії на території України, несприятлива для агротоваровиробників аграрна політика, скорочення бюджетної підтримки виробників, звуження можливостей залучення інвестицій, пригнічення інтеграційних процесів сільськогосподарських виробників з переробними підприємствами та розвитку кооперативного руху; регіональна диспропорція в рівнях інвестування та інвестиційної привабливості агровиробництва, пандемія COVID-19; скорочення інвестицій через очікування купівлі земельних ділянок сільськогосподарського призначення; погіршення умов діяльності малого бізнесу; недосконала інфраструктура, неприйнятні для потенційних вкладників капіталу ризики інвестування, рекапіталізація виробництва, скорочення робочих місць, здебільшого сировинний характер експортної продукції та диспаритет експортних та імпортних цін.

7. Розроблено цільові концептуальні підходи до визначення стратегічних засад розвитку інвестиційного забезпечення, як комплексного економічного процесу в умовах формування кластерної економіки, інноваційної векторності реформ влади, активізації партнерських міжрегіональних відносин. Запропонований підхід передбачає аналітико-діагностичне забезпечення, стратегування цільових заходів, інституціоналізацію національного

інвестиційного ринку з цільовими інструментами інвестиційного забезпечення агросектору, формування інноваційного поля інвестиційного забезпечення та розвиток венчурного фінансування як інструментарію подальшого удосконалення стратегічного планування та прогнозування інвестиційного забезпечення аграрного сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кошкалда І., Гнатишин Л., Прокопишин О. Інноваційно- інвестиційний шлях відтворення виробничого потенціалу як фактор впливу на конкурентоспроможність фермерських господарств. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12. № 1–2. С. 82–91.
2. Ткаченко А. М., Плаксіна Є. М. Економічна сутність інвестицій. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.* 2013. Вип. 1 (2). С. 99–102.
3. Сержанов В. В. Інвестиції та економічне зростання: емпіричний огляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2018. Вип. 29 (1). С. 122–125.
4. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент. К., 1995. 448 с.
5. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. К., 2008. 432 с.
6. Паливода К. Капітальні інвестиції: фінансово-економічна сутність та форми прояву. *Банківська справа*. 2009. № 3. С. 46–55.
7. Скібіцький О. М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Центр навчальної літератури. Київ, 2009. 408 с.
8. Базілінська О. Я. Макроекономіка. К., 2005. 442 с.
9. Мікроекономіка і макроекономіка: у 2 ч. За загальною редакцією С. Будаговської. К., 2007. 518 с.
10. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз. Харків, 2007. 784 с.
11. Савченко А. Г. Макроекономіка. К., 2005. 441 с.
12. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991 зі змінами № 3370-IV (3370-15) від 19.01.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12.
13. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. К., 2007. 1072 с.
14. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. К., 2009. 472 с.
15. Keynes J. M. General Theory of Employment. Interestand Money. Collected Writings of John Maynard Keynes. London, 1973. Vol. VII. 403 p.

16. Чирик Н. В. Економічна суть інвестицій: сучасні погляди та концепції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2008. № 7. С. 17–22.
17. Скопенко Н. Прямі іноземні інвестиції в АПК: переваги, недоліки, ризики. *Науковий вісник*. Серія: Фінанси, банки, інвестиції. 2011. № 2. С. 58–62.
18. Безп'ята І. В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки: монографія. Миколаїв, 2016. 337 с.
19. Вахович І. М., Денисюк Г. Л. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки.* 2011. № 1. С. 138–144.
20. Кісіль М. І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України в стратегічній перспективі. *Вісник аграрної науки*. 2018. № 1. С. 78–82.
21. Коденська М. Ю. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2013. № 2. С. 62–66.
22. Колесник О. О. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. Серія: Економічні науки. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_2_20.
23. Білоткач О. В., Павлова Г. Є. Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 15 (1). С. 29–32.
24. Параконний С. В., Войшвілло Л. В.,Шпанковський І. В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку економічного потенціалу підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. № 11 (153). Ч. 1. С. 68–76.
25. Горлачук В. В., Черненко А. С., Раку О. О. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія».* Серія: Економіка. 2016. Т. 285. Вип. 273. С. 57–63.

26. Дунська А. Р., Бесараб К. М. Інвестиційне забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства. *Економічний вісник НТУ «КПІ».* 2019. № 16. С. 340–350.
27. Яненкова І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: монографія. Миколаїв, 2012. 380 с.
28. Мельник В. Погріщук О. Інвестиційне забезпечення суб'єктів аграрного бізнесу. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2018. Вип. 3. С. 23–34.
29. Живко М. Нова економіка: синергія інформатизації та глобального громадянського суспільства. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17. № 1. С. 36–58.
30. Юрчишин В. В. До проблеми системної переорієнтації розвитку агросфери на засадах соціоекономіки. *Економіка АПК*. 2013. № 11. С. 6–17.
31. Мацибора Т. В. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Економіка АПК*. 2020. № 4. С. 26–34.
32. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.
33. Сільське господарство України за 2020 рік: статистичний щорічник. Державна служба статистики України. Київ, 2021. 230 с.
34. Ткаченко С. Є. Аналіз інвестиційної діяльності в аграрному секторі України, визначення факторів та шляхів її активізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 23. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/138/133.
35. Статистична інформація про інвестиційну діяльність сільського господарства, лісового та рибного господарства. Державна служба статистики України. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.
36. Русан В. М. Стан та шляхи оновлення основних засобів в аграрному секторі економіки. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-11/agrarny-sector-1.pdf.

37. Саблук П. Т., Хомин І. П. Розвиток аграрного сектору України: фінансовий аспект. *Економіка АПК.* 2020. № 8. С. 45–51.
38. Патика Н. І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 26–31.
39. Хорошун Ю. В., Проданова Л. В., Захарова О. В. Аналіз джерел інвестиційних ресурсів аграрного сектору економіки України. *Економіка і організація управління.* 2021. Вип. 4. С. 99–117.
40. Сержанов В. В. Інвестиції та економічне зростання: емпіричний огляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2018. Вип. 29 (1). С. 122–125.
41. Оцінка обсягів іноземних інвестицій в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/ file/download?file=FDI_round_tripping_ICLDFS.pdf.
42. Сукач О. М. Інвестиційний потенціал національної економіки. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту.* Серія: Економіка і менеджмент. 2018. № 1. С. 37–44.
43. Федорчак О. Інвестиційні ризики та інвестиційний потенціал України: державно-управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування. 2*017. Вип. 2. С. 84–93
44. Хорошун Ю. В., Проданова Л. В. Джерела інвестиційного забезпечення підприємств аграрного сектору національної економіки. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку*: IX науково- практична конференція з міжнародною участю, м. Харків, 1 листопада 2020 року. Харків, 2020. С. 144–146.
45. Юрчик І. Б., Маценко А. А. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми і перспективи. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 204–207.
46. Гривківська О. В., Мельник Л. В. Оцінка інвестиційних потреб аграрної сфери. *Економіка і управління*. 2019. № 2. С. 87–95.

47. Юрчик І. Б., Маценко А. А. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми і перспективи. *Молодий вчений.* 2016. № 5 (32). С. 204–207.
48. Рунчева Н. В. Розвиток аграрних підприємств з іноземними інвестиціями. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 4. С. 59–62.
49. Гривківська О. В., Поліщук Н. В., Гривківська С. М. Стан інвестиційної діяльності аграрних підприємств у формуванні тенденції сталого розвитку галузі. Стратегії стійкого розвитку економіки: колективна монографія. К., 2018. 156 с.
50. Єрмаков О. Ю., Гребеннікова А. А. Інноваційно-інвестиційне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств: монографія. К., 2011. 160 с.
51. Новак І. М. Наукові підходи до визначення рівноважного стану попиту та пропозиції на ринку інвестиційного капіталу для підприємств аграрного сектора економіки. *Агросвіт*. 2017. № 8. С. 48–53.
52. Пілько А. Д., Кіс В. В. Інвестиційний клімат та інвестиційний потенціал регіону як об’єкти моделювання. *Бізнес Інформ*. 2015. № 9. С. 146–152.
53. Сирветник-Царій В. В., Дуляба Н. І. Таксономічний аналіз як інструмент виявлення можливостей забезпечення розвитку ефективності управління економічним потенціалом підприємств торгівлі споживчої кооперації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 419–423.
54. Двуліт З. П. Таксономічний аналіз рівня розвитку системи економіко-екологічного управління підприємств залізничного транспорту щодо розподілу екологічних витрат. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 17. С. 100–104.
55. Іпполітова І. Я., Зарицька О. І. Оцінка ефективності розвитку підприємства на основі таксономічного показника. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 14. С. 115–121.

56. Калетнік Г. М., Козяр Н. О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 81–89.
57. Полторацька А., Стовба Т., Гребеннікова А. Формування і реалізація механізму комерціалізації результатів інноваційної діяльності. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31. № 1. С. 37–46.
58. П’яте щорічне опитування іноземних інвесторів. Європейська Бізнес Асоціація. Dragon Capital. Центр Економічної Стратегії. URL: https://ces.org.ua/ wp-content/uploads/2020/11/2020_ForeignInvestorSurvey_Presentation_ua.pdf.
59. Калашникова Г. О. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектора: теорія, методологія, оцінювання. *Інфраструктура ринку*. Серія: Економіка та управління підприємствами. 2022. Вип. 66. С. 110–115.
60. Крюкова І. О. Пріоритети розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. *Інноваційна економіка*. 2021. № 1–2 (86). С. 13–19.

Додаток А

Перелік показників для розрахунку таксономічного коефіцієнта інвестиційного потенціалу

Економічна компонента (Е 1)	• обсяг реалізованої продукції (росл.+твар.) млн грн (Е 1.1); • коефіцієнт оборотності активів (Е 1.2); • коефіцієнт поточної ліквідності (Е 1.3); коефіцієнт фінансової стійкості (Е 1.4); • рентабельність власного капіталу (Е 1.5); • обсяг експорту аграрної продукції тис. дол. США (Е 1.6); • обсяг імпорту аграрної продукції тис. дол. США (Е 1.7); • частка агросектору в ВВП, %
Соціальна компонента (С 2)	• кількість найманих працівників, тис. осіб (С 2.1); • середня заробітна плата по галузі (С 2.2); • прямі витрати на оплату праці, млн грн (С 2.3); • фондоозброєність праці (С 2.4); • продуктивність праці, тис. грн/особу (С 2.5).
Екологічна компонента (Ек 3)	• питома вага інвестицій на охорону та раціональне використання природній ресурсів, % (Ек 3.1); • рівень розораності сільськогосподарських угідь, % (Ек 3.2); • обсяг внесення мінеральних добрив на 1 га посівної площі, тонн (Ек 3.3); • обсяг внесення органічний добрив на 1 га посівної площі, тонн (Ек 3.4); • коефіцієнт екологічної стабільності, од. (Ек 3.5); • коефіцієнт антропогенного навантаження,од (Ек 3.6).
Інвестиційна активність (І 4)	• капітальні інвестиції в сільське господарство, млн грн (І 4.1); • кошти державного бюджету, млн грн (І 4.2); • кошти місцевих бюджетів, млн грн (І 4.3); • власні кошти підприємств та організацій (І 4.4); • кредити банків (в т. ч. іноземних) та інших позик (І 4.5); • кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо (І 4.6); • кошти іноземних інвесторів (І 4.7); • інші джерела фінансування (І 4.8).
Виробнича компонента (В 5)	• сільськогосподарські угіддя, тис. га (В 5.1); • посівні площі, тис. га (сільськогосподарські культури) (В 5.2); • вартість основних засобів, млн грн (В 5.3); • енергетичні потужності, тис. кВт (В 5.4); • фондовіддача (В 5.5); • фондомісткість (В 5.6); • обсяг виробництва (валова продукція), тис. ц (В 5.7); рентабельність виробництва, % (В 5.8).

Джерело: розроблено авторкою

Додаток Б

Розрахунок таксономічного показника рівня формування компонент інвестиційного потенціалу аграрного сектору

Економічна компонента (Е 1) інвестиційного потенціалу								
	Е 1.1	*Е 1.2*	*Е 1.3*	*Е 1.4*	*Е 1.5*	*Е 1.6*	*Е 1.7*	*Е 1.8*
2018	138496	0,733	2,140	0,447	0,074	30192,1	2077,4	1,895
2019	80747	0,237	0,758	0,176	0,085	17602,8	1211,2	0,866
2020	163155	0,389	0,633	0,370	4,427	35567,8	2447,3	1,577
2021	22703	0,060	0,514	0,445	0,000	4749,3	1340,5	0,209
2022	22787	0,118	0,449	0,492	0,000	4967,6	1441,8	0,198

	Е 1.1	*Е 1.2*	*Е 1.3*	*Е 1.4*	*Е 1.5*	*Е 1.6*	*Е 1.7*	*Е 1.8*
2018	1,618	**2,381**	**2,380**	**1,157**	0,081	1,622	1,219	**1,997**
2019	0,944	0,770	0,843	0,457	0,092	0,946	0,711	0,912
2020	**1,907**	1,264	0,704	0,959	**4,828**	**1,911**	**1,437**	1,662
2021	0,265	0,196	0,572	1,152	0,000	0,255	0,787	0,220
2022	0,266	0,384	0,499	1,274	0,000	0,267	0,846	0,209

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
2018	-0,289	0,000	0,000	0,000	-4,747	-0,289	-0,218	0,000
2019	-0,963	-1,611	-1,537	-0,700	-4,736	-0,965	-0,726	-1,085
2020	0,000	-1,117	-1,676	-0,198	0,000	0,000	0,000	-0,335
2021	-1,642	-2,185	-1,808	-0,005	-4,828	-1,656	-0,650	-1,777
2022	-1,641	-1,997	-1,881	0,117	-4,828	-1,644	-0,591	-1,788

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
2018	0,083	0,000	0,000	0,000	22,536	0,084	0,047	0,000
2019	0,928	2,594	2,362	0,490	22,427	0,932	0,527	1,177
2020	0,000	1,247	2,809	0,039	0,000	0,000	0,000	0,112
2021	2,695	4,776	3,270	0,000	23,310	2,742	0,423	3,158
2022	2,692	3,989	3,536	0,014	23,310	2,703	0,349	3,199

Соціальна компонента (С) інвестиційного потенціалу					
	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2018	368	6281	23118	0,0055	0,2717
2019	274	8170	24428	0,0042	0,365
2020	217	9833	21374	0,0038	0,4608
2021	153	10766	57160	0,0005	0,6536
2022	171	13116	21880	0,0004	0,5848

	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2018	**1,555**	0,652	0,781	**1,833**	0,582
2019	1,158	0,848	0,825	1,400	0,782
2020	0,917	1,021	0,722	1,267	0,987
2021	0,647	1,118	**1,932**	0,167	**1,400**
2022	0,723	**1,362**	0,739	0,133	1,252

Продовження додатку Б

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5
2018	0,000	-0,710	-1,151	0,000	-0,818
2019	-0,397	-0,514	-1,107	-0,433	-0,618
2020	-0,638	-0,341	-1,210	-0,566	-0,413
2021	-0,908	-0,244	0,000	-1,666	0,000
2022	-0,832	0,000	-1,193	-1,700	-0,148

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5
2018	0,000	0,504	1,324	0,000	0,669
2019	0,158	0,264	1,224	0,187	0,382
2020	0,407	0,116	1,463	0,321	0,171
2021	0,825	0,060	0,000	2,777	0,000
2022	0,693	0,000	1,422	2,889	0,022

Екологічна компонента (Ек 3) інвестиційного потенціалу						
	Ек 1	*Ек 2*	*Ек 3*	*Ек 4*	*Ек 5*	*Ек 6*
2018	415,5	80,4	98,1	0,5	0,41	3,3
2019	242,2	81,3	113,3	0,5	0,36	3,4
2020	489,5	80,4	113	0,51	0,35	3,3
2021	68,1	82,7	134,9	0,5	0,47	3,3
2022	68,4	80,4	139,6	0,53	0,35	3,3

	Ек 1	*Ек 2*	*Ек 3*	*Ек 4*	*Ек 5*	*Ек 6*
2018	1,618	0,988	0,819	0,980	1,051	0,994
2019	0,943	0,999	0,946	0,980	0,923	**1,024**
2020	**1,907**	0,988	0,943	1,000	0,897	0,994
2021	0,265	**1,016**	1,126	0,980	**1,205**	0,994
2022	0,266	0,988	**1,165**	**1,039**	0,897	0,994

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6
2018	-0,289	-0,028	-0,346	-0,059	-0,154	-0,030
2019	-0,964	-0,017	-0,219	-0,059	-0,282	0,000
2020	0,000	-0,028	-0,222	-0,039	-0,308	-0,030
2021	-1,642	0,000	-0,039	-0,059	0,000	-0,030
2022	-1,641	-0,028	0,000	0,000	-0,308	-0,030

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6
2018	0,083	0,001	0,120	0,003	0,024	0,001
2019	0,929	0,000	0,048	0,003	0,079	0,000
2020	0,000	0,001	0,049	0,002	0,095	0,001
2021	2,695	0,000	0,002	0,003	0,000	0,001
2022	2,692	0,001	0,000	0,000	0,095	0,001

Продовження додатку Б

Інвестиційна компонента (І 4) інвестиційного потенціалу							
	І 1	*І 2*	*І 3*	*І 4*	*І 5*	*І 6*	*І 7*
2018	17,8	31,41	98341,24	19068,25	1771,34	162,04	4140,81
2019	9,3	17,89	48756,3	7951,26	1465,95	94,47	1989,48
2020	14,73	35,18	101536,11	19107,22	1857,94	190,89	4817,83
2021	4,71	7,31	13489,59	2197,92	311,94	26,56	431,25
2022	3,78	4,33	14141,35	2508,27	298,25	26,66	573,22

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	**1,771**	1,634	1,780	1,876	1,552	1,618	1,732
2019	0,925	0,931	0,882	0,782	1,285	0,944	0,832
2020	1,466	**1,830**	**1,838**	**1,879**	**1,628**	**1,907**	**2,015**
2021	0,469	0,380	0,244	0,216	0,273	0,265	0,180
2022	0,376	0,225	0,256	0,247	0,261	0,266	0,240

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,000	-0,196	-0,058	-0,003	-0,076	-0,289	-0,283
2019	-0,846	-0,899	-0,956	-1,097	-0,343	-0,963	-1,183
2020	-0,305	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2021	-1,302	-1,450	-1,594	-1,663	-1,355	-1,642	-1,835
2022	-1,395	-1,605	-1,582	-1,632	-1,367	-1,641	-1,775

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,000	0,038	0,003	0,000	0,006	0,083	0,080
2019	0,715	0,809	0,913	1,203	0,118	0,928	1,399
2020	0,093	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2021	1,696	2,102	2,540	2,765	1,835	2,695	3,366
2022	1,946	2,575	2,503	2,664	1,868	2,692	3,151

Виробнича компонента (В 5) інвестиційного потенціалу							
	В 5.1	*В 5.2*	*В 5.3*	*В 5.4*	*В 5.5*	*В 5.6*	*В 5.7*
2018	642,5	495	78150	128,4	2,13	0,38	378,36
2019	755	571	141427	153,1	1,84	0,72	389,51
2020	793,5	498	44208	149,6	0,91	1,31	501,2
2021	781,5	518	53890	153,6	0,7	10,23	922,64
2022	801	542	59372	123,3	0,23	11,04	599

	В 5.1	*В 5.2*	*В 5.3*	*В 5.4*	*В 5.5*	*В 5.6*	*В 5.7*
2018	0,851	0,943	1,036	0,907	**1,833**	0,016	0,678
2019	1,000	**1,088**	**1,875**	1,081	1,583	0,030	0,698
2020	1,051	0,949	0,586	1,056	0,783	0,055	0,898
2021	1,036	0,987	0,715	**1,085**	0,602	0,432	**1,653**
2022	**1,061**	1,033	0,787	0,871	0,198	**0,466**	1,073

Продовження додатку Б

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	-0,210	-0,145	-0,839	-0,178	0,000	-0,450	-0,975
2019	-0,061	0,000	0,000	-0,004	-0,250	-0,436	-0,955
2020	-0,010	-0,139	-1,289	-0,029	-1,050	-0,411	-0,755
2021	-0,025	-0,101	-1,160	0,000	-1,231	-0,034	0,000
2022	0,000	-0,055	-1,088	-0,214	-1,635	0,000	-0,580

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,044	0,021	0,703	0,032	0,000	0,202	0,951
2019	0,004	0,000	0,000	0,000	0,062	0,190	0,912
2020	0,000	0,019	1,661	0,001	1,102	0,169	0,570
2021	0,001	0,010	1,346	0,000	1,514	0,001	0,000
2022	0,000	0,003	1,183	0,046	2,673	0,000	0,336

Додаток В

Розрахунок таксономічного показника рівня формування компонент інвестиційного потенціалу підприємства аграрного сектору Черкаської області ТОВ «Продсільпром»

Економічна компонента (Е 1) інвестиційного потенціалу								
	Е 1.1	*Е 1.2*	*Е 1.3*	*Е 1.4*	*Е 1.5*	*Е 1.6*	*Е 1.7*	*Е 1.8*
2018	138496	0,733	2,140	0,447	0,074	30192,1	2077,4	1,895
2019	80747	0,237	0,758	0,176	0,085	17602,8	1211,2	0,866
2020	163155	0,389	0,633	0,370	4,427	35567,8	2447,3	1,577
2021	22703	0,060	0,514	0,445	0,000	4749,3	1340,5	0,209
2022	22787	0,118	0,449	0,492	0,000	4967,6	1441,8	0,198
	Е 1.1	*Е 1.2*	*Е 1.3*	*Е 1.4*	*Е 1.5*	*Е 1.6*	*Е 1.7*	*Е 1.8*
2018	1,618	**2,381**	**2,380**	**1,157**	0,081	1,622	1,219	**1,997**
2019	0,944	0,770	0,843	0,457	0,092	0,946	0,711	0,912
2020	**1,907**	1,264	0,704	0,959	**4,828**	**1,911**	**1,437**	1,662
2021	0,265	0,196	0,572	1,152	0,000	0,255	0,787	0,220
2022	0,266	0,384	0,499	1,274	0,000	0,267	0,846	0,209
	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
2018	-0,289	0,000	0,000	0,000	-4,747	-0,289	-0,218	0,000
2019	-0,963	-1,611	-1,537	-0,700	-4,736	-0,965	-0,726	-1,085
2020	0,000	-1,117	-1,676	-0,198	0,000	0,000	0,000	-0,335
2021	-1,642	-2,185	-1,808	-0,005	-4,828	-1,656	-0,650	-1,777
2022	-1,641	-1,997	-1,881	0,117	-4,828	-1,644	-0,591	-1,788

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
2018	0,083	0,000	0,000	0,000	22,536	0,084	0,047	0,000
2019	0,928	2,594	2,362	0,490	22,427	0,932	0,527	1,177
2020	0,000	1,247	2,809	0,039	0,000	0,000	0,000	0,112
2021	2,695	4,776	3,270	0,000	23,310	2,742	0,423	3,158
2022	2,692	3,989	3,536	0,014	23,310	2,703	0,349	3,199

Соціальна компонента (С) інвестиційного потенціалу					
	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2018	368	6281	23118	0,0055	0,2717
2019	274	8170	24428	0,0042	0,365
2020	217	9833	21374	0,0038	0,4608
2021	153	10766	57160	0,0005	0,6536
2022	171	13116	21880	0,0004	0,5848

	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2018	**1,555**	0,652	0,781	**1,833**	0,582
2019	1,158	0,848	0,825	1,400	0,782
2020	0,917	1,021	0,722	1,267	0,987
2021	0,647	1,118	**1,932**	0,167	**1,400**
2022	0,723	**1,362**	0,739	0,133	1,252

Продовження додатку В

	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2018	**1,555**	0,652	0,781	**1,833**	0,582
2019	1,158	0,848	0,825	1,400	0,782
2020	0,917	1,021	0,722	1,267	0,987
2021	0,647	1,118	**1,932**	0,167	**1,400**
2022	0,723	**1,362**	0,739	0,133	1,252

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5
2018	0,000	-0,710	-1,151	0,000	-0,818
2019	-0,397	-0,514	-1,107	-0,433	-0,618
2020	-0,638	-0,341	-1,210	-0,566	-0,413
2021	-0,908	-0,244	0,000	-1,666	0,000
2022	-0,832	0,000	-1,193	-1,700	-0,148

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5
2018	0,000	0,504	1,324	0,000	0,669
2019	0,158	0,264	1,224	0,187	0,382
2020	0,407	0,116	1,463	0,321	0,171
2021	0,825	0,060	0,000	2,777	0,000
2022	0,693	0,000	1,422	2,889	0,022

Екологічна компонента (Ек 3) інвестиційного потенціалу						
	Ек 1	*Ек 2*	*Ек 3*	*Ек 4*	*Ек 5*	*Ек 6*
2018	415,5	80,4	98,1	0,5	0,41	3,3
2019	242,2	81,3	113,3	0,5	0,36	3,4
2020	489,5	80,4	113	0,51	0,35	3,3
2021	68,1	82,7	134,9	0,5	0,47	3,3
2022	68,4	80,4	139,6	0,53	0,35	3,3

	Ек 1	*Ек 2*	*Ек 3*	*Ек 4*	*Ек 5*	*Ек 6*
2018	1,618	0,988	0,819	0,980	1,051	0,994
2019	0,943	0,999	0,946	0,980	0,923	**1,024**
2020	**1,907**	0,988	0,943	1,000	0,897	0,994
2021	0,265	**1,016**	1,126	0,980	**1,205**	0,994
2022	0,266	0,988	**1,165**	**1,039**	0,897	0,994

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6
2018	-0,289	-0,028	-0,346	-0,059	-0,154	-0,030
2019	-0,964	-0,017	-0,219	-0,059	-0,282	0,000
2020	0,000	-0,028	-0,222	-0,039	-0,308	-0,030
2021	-1,642	0,000	-0,039	-0,059	0,000	-0,030
2022	-1,641	-0,028	0,000	0,000	-0,308	-0,030

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6
2018	0,083	0,001	0,120	0,003	0,024	0,001
2019	0,929	0,000	0,048	0,003	0,079	0,000
2020	0,000	0,001	0,049	0,002	0,095	0,001
2021	2,695	0,000	0,002	0,003	0,000	0,001
2022	2,692	0,001	0,000	0,000	0,095	0,001

Продовження додатку В

Інвестиційна компонента (І 4) інвестиційного потенціалу							
	І 1	*І 2*	*І 3*	*І 4*	*І 5*	*І 6*	*І 7*
2018	17,8	31,41	98341,24	19068,25	1771,34	162,04	4140,81
2019	9,3	17,89	48756,3	7951,26	1465,95	94,47	1989,48
2020	14,73	35,18	101536,11	19107,22	1857,94	190,89	4817,83
2021	4,71	7,31	13489,59	2197,92	311,94	26,56	431,25
2022	3,78	4,33	14141,35	2508,27	298,25	26,66	573,22

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	**1,771**	1,634	1,780	1,876	1,552	1,618	1,732
2019	0,925	0,931	0,882	0,782	1,285	0,944	0,832
2020	1,466	**1,830**	**1,838**	**1,879**	**1,628**	**1,907**	**2,015**
2021	0,469	0,380	0,244	0,216	0,273	0,265	0,180
2022	0,376	0,225	0,256	0,247	0,261	0,266	0,240

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,000	-0,196	-0,058	-0,003	-0,076	-0,289	-0,283
2019	-0,846	-0,899	-0,956	-1,097	-0,343	-0,963	-1,183
2020	-0,305	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2021	-1,302	-1,450	-1,594	-1,663	-1,355	-1,642	-1,835
2022	-1,395	-1,605	-1,582	-1,632	-1,367	-1,641	-1,775

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,000	0,038	0,003	0,000	0,006	0,083	0,080
2019	0,715	0,809	0,913	1,203	0,118	0,928	1,399
2020	0,093	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2021	1,696	2,102	2,540	2,765	1,835	2,695	3,366
2022	1,946	2,575	2,503	2,664	1,868	2,692	3,151

Виробнича компонента (В 5) інвестиційного потенціалу							
	В 5.1	*В 5.2*	*В 5.3*	*В 5.4*	*В 5.5*	*В 5.6*	*В 5.7*
2018	642,5	495	78150	128,4	2,13	0,38	378,36
2019	755	571	141427	153,1	1,84	0,72	389,51
2020	793,5	498	44208	149,6	0,91	1,31	501,2
2021	781,5	518	53890	153,6	0,7	10,23	922,64
2022	801	542	59372	123,3	0,23	11,04	599

	В 5.1	*В 5.2*	*В 5.3*	*В 5.4*	*В 5.5*	*В 5.6*	*В 5.7*
2018	0,851	0,943	1,036	0,907	**1,833**	0,016	0,678
2019	1,000	**1,088**	**1,875**	1,081	1,583	0,030	0,698
2020	1,051	0,949	0,586	1,056	0,783	0,055	0,898
2021	1,036	0,987	0,715	**1,085**	0,602	0,432	**1,653**
2022	**1,061**	1,033	0,787	0,871	0,198	**0,466**	1,073

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	-0,210	-0,145	-0,839	-0,178	0,000	-0,450	-0,975
2019	-0,061	0,000	0,000	-0,004	-0,250	-0,436	-0,955
2020	-0,010	-0,139	-1,289	-0,029	-1,050	-0,411	-0,755
2021	-0,025	-0,101	-1,160	0,000	-1,231	-0,034	0,000
2022	0,000	-0,055	-1,088	-0,214	-1,635	0,000	-0,580

Продовження додатку В

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,044	0,021	0,703	0,032	0,000	0,202	0,951
2019	0,004	0,000	0,000	0,000	0,062	0,190	0,912
2020	0,000	0,019	1,661	0,001	1,102	0,169	0,570
2021	0,001	0,010	1,346	0,000	1,514	0,001	0,000
2022	0,000	0,003	1,183	0,046	2,673	0,000	0,336

Економічна компонента (Е 1) інвестиційного потенціалу								
	Е 1	*Е 2*	*Е 3*	*Е 4*	*Е 5*	*Е 6*	*Е 7*	*Е 8*
2018	455	0,122	0,598	2,045	0	99,19	6,05	0,006
2019	727	0,194	0,561	2,585	0,033	158,49	9,67	0,008
2020	1550	0,447	4,814	27,735	0,165	337,9	20,62	0,015
2021	807	0,135	0,620	0,529	0	135,93	10,73	0,007
2022	4796	0,449	0,522	0,385	0	945,53	53,79	0,042

	Е 1	*Е 2*	*Е 3*	*Е 4*	*Е 5*	*Е 6*	*Е 7*	*Е 8*
2018	0,273	0,453	0,420	0,307	0,000	0,296	0,300	0,389
2019	0,436	0,720	0,394	0,388	0,832	0,473	0,479	0,487
2020	0,930	1,662	**3,383**	**4,167**	**4,118**	1,007	1,022	0,936
2021	0,484	0,501	0,436	0,080	0,000	0,405	0,532	0,463
2022	**2,877**	**1,669**	0,367	0,058	0,000	**2,819**	**2,667**	**2,604**

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
2018	-2,604	-1,216	-2,963	-3,860	-4,118	-2,523	-2,367	-2,215
2019	-2,441	-0,949	-2,989	-3,779	-3,286	-2,346	-2,188	-2,117
2020	-1,947	-0,007	0,000	0,000	0,000	-1,812	-1,645	-1,668
2021	-2,393	-1,168	-2,947	-4,087	-4,118	-2,414	-2,135	-2,141
2022	0,000	0,000	-3,016	-4,109	-4,118	0,000	0,000	0,000

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
2018	6,781	1,479	8,777	14,898	16,958	6,367	5,603	4,905
2019	5,958	0,901	8,932	14,278	10,796	5,506	4,786	4,481
2020	3,792	0,000	0,000	0,000	0,000	3,282	2,705	2,781
2021	5,726	1,365	8,687	16,707	16,958	5,826	4,559	4,582
2022	0,000	0,000	9,097	16,885	16,958	0,000	0,000	0,000

Соціальна компонента (С) інвестиційного потенціалу					
	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2018	31	6281	204	0,006	3,226
2019	43	8170	189	0,0066	2,326
2020	84	9833	117	0,0078	1,19
2021	83	10766	237	0,0031	1,205
2022	26	13116	496	0,0434	3,846

	С 1	*С 2*	*С 3*	*С 4*	*С 5*
2017	0,581	0,652	0,164	0,462	1,368
2018	0,805	0,848	0,152	0,508	0,986
2019	**1,573**	1,021	0,094	0,600	0,504
2020	1,554	1,118	0,191	0,238	0,511
2021	0,487	**1,362**	**0,399**	**3,338**	**1,630**

Продовження додатку В

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5
2018	-0,992	-0,710	-0,235	-2,876	-0,262
2019	-0,768	-0,514	-0,247	-2,830	-0,644
2020	0,000	-0,341	-0,305	-2,738	-1,126
2021	-0,019	-0,244	-0,208	-3,100	-1,119
2022	-1,086	0,000	0,000	0,000	0,000
	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5
2018	0,985	0,504	0,055	8,274	0,069
2019	0,589	0,264	0,061	8,011	0,415
2020	0,000	0,116	0,093	7,497	1,267
2021	0,000	0,060	0,043	9,607	1,253
2022	1,180	0,000	0,000	0,000	0,000

Екологічна компонента (Ек 3) інвестиційного потенціалу						
	Ек 1	*Ек 2*	*Ек 3*	*Ек 4*	*Ек 5*	*Ек 6*
2018	1,14	78,9	98,1	0,4	0,35	3,3
2019	1,82	77,9	113,3	0,45	0,36	3,4
2020	3,88	78,9	113	0,5	0,35	3,3
2021	2,02	78,4	134,9	0,45	0,35	3,3
2022	11,99	78,9	139,6	0,45	0,35	3,3

	Ек 1	*Ек 2*	*Ек 3*	*Ек 4*	*Ек 5*	*Ек 6*
2018	0,273	**1,004**	0,819	0,889	1,000	0,994
2019	0,436	0,991	0,946	1,000	**1,029**	**1,024**
2020	0,930	1,004	0,943	**1,111**	1,000	0,994
2021	0,484	0,997	1,126	1,000	1,000	0,994
2022	**2,875**	1,004	**1,165**	1,000	1,000	0,994

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6
2018	-2,602	0,000	-0,346	-0,222	-0,029	-0,030
2019	-2,439	-0,013	-0,219	-0,111	0,000	0,000
2020	-1,945	0,000	-0,222	0,000	-0,029	-0,030
2021	-2,391	-0,007	-0,039	-0,111	-0,029	-0,030
2022	0,000	0,000	0,000	-0,111	-0,029	-0,030

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6
2018	6,768	0,000	0,120	0,049	0,001	0,001
2019	5,947	0,000	0,048	0,012	0,000	0,000
2020	3,781	0,000	0,049	0,000	0,001	0,001
2021	5,715	0,000	0,002	0,012	0,001	0,001
2022	0,000	0,000	0,000	0,012	0,001	0,001

Інвестиційна компонента (І 4) інвестиційного потенціалу							
	І 1	*І 2*	*І 3*	*І 4*	*І 5*	*І 6*	*І 7*
2018	0,03	0,13	169,59	43,92	7,86	0,71	11,24
2019	0,05	0,19	330,75	76,15	12,96	0,52	17,36
2020	0,58	2,31	818,38	193,68	41,37	1,94	24,88
2021	0,08	0,17	378,15	85,63	14,17	0,71	15,16
2022	0,46	1,09	241,63	168,33	22,30	1,40	11,91

Продовження додатку В

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,100	0,169	0,437	0,329	0,398	0,672	0,698
2019	0,132	0,249	0,853	0,570	0,657	0,489	1,077
2020	**1,694**	**2,962**	**2,111**	**1,450**	**2,097**	**1,834**	**1,544**
2021	0,238	0,221	0,975	0,641	0,718	0,668	0,941
2022	1,353	1,397	0,623	1,260	1,130	1,317	0,739

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	-1,594	-2,793	-1,674	-1,121	-1,699	-1,162	-0,846
2019	-1,562	-2,713	-1,258	-0,880	-1,440	-1,345	-0,467
2020	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2021	-1,456	-2,741	-1,136	-0,809	-1,379	-1,166	-0,603
2022	-0,341	-1,565	-1,488	-0,190	-0,967	-0,517	-0,805

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	2,541	7,800	2,801	1,257	2,885	1,351	0,716
2019	2,439	7,362	1,582	0,774	2,074	1,810	0,218
2020	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
2021	2,119	7,516	1,290	0,654	1,902	1,360	0,364
2022	0,116	2,448	2,213	0,036	0,935	0,267	0,648

Виробнича компонента (В 5) інвестиційного потенціалу							
	В 5.1	*В 5.2*	*В 5.3*	*В 5.4*	*В 5.5*	*В 5.6*	*В 5.7*
2018	383	293	752	151,4	0,18	5,4	225
2019	538	411	587	172,4	0,25	3,5	316,51
2020	549	343	814	133,2	0,58	1,53	264,2
2021	765	597	2166	184,5	0,24	3,94	450
2022	893	684	5466	158,3	1,03	0,89	525

	В 5.1	*В 5.2*	*В 5.3*	*В 5.4*	*В 5.5*	*В 5.6*	*В 5.7*
2018	0,612	0,629	0,384	0,946	0,395	**1,742**	0,632
2019	0,860	0,883	0,300	1,078	0,548	1,129	0,889
2020	0,878	0,737	0,416	0,833	1,272	0,494	0,742
2021	1,223	1,282	1,107	**1,153**	0,526	1,271	1,264
2022	**1,427**	**1,469**	**2,793**	0,990	**2,259**	0,287	**1,474**

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	-0,815	-0,840	-2,409	-0,207	-1,864	0,000	-0,842
2019	-0,567	-0,586	-2,493	-0,075	-1,711	-0,613	-0,585
2020	-0,549	-0,732	-2,377	-0,320	-0,987	-1,248	-0,732
2021	-0,204	-0,187	-1,686	0,000	-1,733	-0,471	-0,210
2022	0,000	0,000	0,000	-0,163	0,000	-1,455	0,000

	P_1	P_2	P_3	P_4	P_5	P_6	P_7
2018	0,664	0,705	5,802	0,043	3,475	0,000	0,709
2019	0,322	0,344	6,215	0,006	2,927	0,376	0,343
2020	0,302	0,536	5,650	0,103	0,974	1,559	0,536
2021	0,042	0,035	2,843	0,000	3,002	0,222	0,044
2022	0,000	0,000	0,000	0,027	0,000	2,117	0,000